

ኢትዮጵያ - የማኅበራዊ ሚዲያ እግድና የኢንተርኔት ሳንሱር ማስረጃ

ማርያኪኖሱ (ኡኒ)፣ አርቱሮፊላስቶ (ኡኒ)፣ አምነስቲኢንተርናሽናል፣

በኢትዮጵያ በተከሰተው ሕዝባዊ የተቃዋሚ ወጅብ ወቅት ስለታየው የኢንተርኔት አገልግሎት መቋረጥ [ሪፖርት](#) [እዚጋጅተን](#) በቅርብ ጊዜ ይፋ ማድረጋችን ይታወሳል። እሁን ደግሞ [ከአምነስቲኢንተርናሽናል](#) ጋር በመተባበር ኢትዮጵያ እያለፈችበት ባለው የፖለቲካ ነውጥ ወቅት ካገኘነው ኢንተርኔት ሳንሱር መደረግ ማስረጃ ጋር አብረን ሪፖርቱ ይፋ እናደርጋለን።

ይህን ሪፖርት በፒዲኤፍ ለማንበብ [እዚህ](#) ጋር ይጫኑ።

አገር-ኢትዮጵያ

የተመረመረው አይኤስፒ - ኢትዮጵያ - ኢ.ኤስ, ET(AS24757)

ሳንሱር የተደረገበት መንገድ - ዲፕ ፓኬት ኢንስፐክሽን (DPI) ፣ HTTP ሪስፖንስ ፊይልርስ፣ DNS ታምፕሪንግ፣ TCP ኢንጅክሽን

የኡኒ ምርመራዎች፣ የድረ ገጽ ኮኔክቲቪቲ፣ ቫኒላ ቶር፣ ዋትስአፕ ጥናት፣ HTTP ኢንቫሊድ ሪክዌስት ላይን፣ HTTP ሄደር ፊልድ ማኔጅሎች፣ HTTP ሆስት

የጥናቱ ልኬት የተወሰደበት ወቅት- እ.አ.አ 152016 -ጥቅምት 7 2016 ዓ.ም.

-
- የጥናቱ ዋና ግኝቶች
 - ዋና ማጠቃለያ
 - የጥናት ዘዴ
 - ክፍል አንድ፡ የኢንተርኔት ሳንሱር ማስረጃ
 - ዳራ፡ የማያቋርጥ ተቃዋሚ
 - የኢንተርኔት ሳንሱር በተቃዋሚ ወቅት
 - የአስቸኳይ ጊዜ ዐዋጅ
 - የኔት-ወርክ ልኬት ጥናት ግኝቶች
 - የዋትስአፕ መታገድ
 - ዲፕ ፓኬት ኢንስፐክሽን መገኘት
 - የድረ ገጾች መታገድ
 - የዜና ማሰራጨዎች
 - የትጥቅ ትግል የሚያደርጉ ቡድኖችና የተቃዋሚ ፓርቲዎች
 - የተመሳሳይ ጾታ (LGBTI) ግንኙነትን የሚደግፉ ድረ ገጾች
 - የሰብዓዊ መብቶች ድረ ገጾች

- ሳንሱርን/እገዳን ማለፍ የሚያስችሉ መሣሪያዎች ድረ ገጾች
- ሳንሱርን ማለፍ
- የኢንተርኔት መዘጋት
- ንግድ አቀፍ የሰብዓዊ መብቶች ህግ
- መደምደሚያ
- የመፍትሔ ሃሳብ ጥቆማዎች
- ክፍል 2: የጥናት ዘዴ
 - የምርምር ዝርዝሮች
 - የኦኔ ኔትወርክ ልኬቶች
 - የድረ ገጽ ኮኔክቲቪቲ
 - HTTP ኢንቨሊድ ሪክዌስት ላይን
 - HTTP ሄደር ፊልድ ማኒፒውሎሽን
 - HTTP ሆስት
 - የመረጃ ትንተና
 - የጥናቱ ውስንነት

|

የጥናቱ ዋና ግኝቶች

የ OONI ዳታ የሚከተሉትን ያሳያል፡-

- የዋትስአፕ አፕሊኬሽን ኢትዮጵያ ውስጥ መታገዱን፤
- የዲፕቲ ፓኬት ኢንቲፎክሽን(DPI) ቴክኖሎጂ ሥራ ላይ እንደሚውል፤ የ DPI ቴክኖሎጂ ሊገዛ የሚችልና በማንኛውም ኔትዎርክ (አውታረ መረብ) ላይ መሰራጨት የሚችል ሲሆን የኢንተርኔት (በይነመረብ) ትራፊክን ለመቆጣጠርና ለማጣራት ያስችላል። ይህ ኔትዎርክን በተገቢው መንገድ ለማስተዳደር ይጠቅማል ነገር ግን ተጠቃሚዎችን ለመሰለልናኢንተርኔትን ሳንሰር ለማድረግም ሊውል ይችላል። የዚህ ጥናት ግኝት እንደሚያሳየው ኢትዮጵያ የ DPI ቴክኖሎጂ እንዳላትና በአገር ውስጥ ለሳንሰር አገልግሎት እንደምታውለው ነው።
- ጥናት ከተደረገባቸው 1403 ዩኤስኤል(URLS) ውስጥ በተደጋጋሚ ያልተለመደ የኔትዎርክ እንቅስቃሴ የነበራቸውና ለእገዳ የተጋለጡት እነዚህን ያካትታሉ
 - የዜና ማሰራጨያዎችና ፎረምዎች
 - የትጥቅ ትግል የሚያደርጉ ቡድኖችና ተቃዋሚ ፓርቲ ድረገጾች
 - የተመሳሳይ ጾታ ግንኙነትን የሚደግፉ (LGBTI) ድረገጾች
 - ሃሳብን በነጻነት መግለጽን የሚደግፉ ድረገጾች
 - የኢንተርኔት ሳንሰርን ለማለፍ የሚረዱ መሳሪያዎች (እንደ ቶር እና ሳይፎን የመሳሰሉት)

ከላይ የተጠቀሱት የድረገጾች አይነቶች በአብዛኛው የ HTTP ምላሽ መስጠት አልቻሉም። ይህ የሚሳየው በ DPI መሣሪያ ሊታገዱ መቻላቸውን ነው። በአጠቃላይ 16 የኢትዮጵያ የዜና አውታሮች ሳንሰር የመደረግ ምልክቶች ያሳዩ ይሁን እንጂ የአስቸኳይ ጊዜ አዋጁ ከመታወጁ በፊት አብዛኛዎቹ ድረገጾች ታገደው እንደነበረ ማስረጃዎች አሳይተዋል።

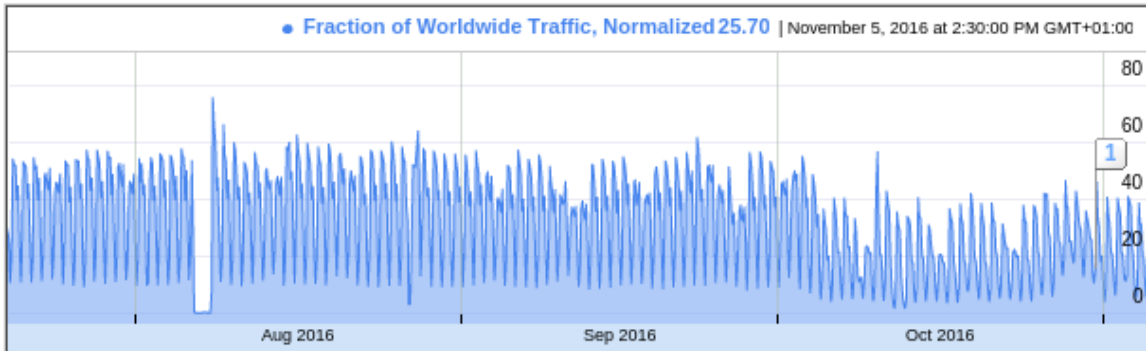
ይህን ምርመራ ባደረግንበት ወቅት (እ.አ.አ ጥቅምት 2016) የተንቀሳቃሽ ስልክ(ሞባይል) ኢንተርኔት መታገዱን የሚገልጹ ሪፖርቶችን እውነታ ለማረጋገጥ ሞክረን ነበር። የኦኔ ሶፍትዌር ጥናቶች የታገዱ ድረገጾችንና አገልግሎቶችን ለመመርመር የተነደፉ ናቸው እንጂ አጠቃላይ የኢንተርኔት መታገዱን አይቆጣጠሩም። ከዚህ የተነሳ ኢንተርኔት መዘጋቱን የሚጠቁሙ ሪፖርቶችን ለማረጋገጥ የሶስተኛ ወገን መረጃዎችን (የ NDT መለኪያዎችንና የጉግል ትራንስፓረንሲ ሪፖርት(ግልፅ ሪፖርት) የመሳሰሉትን) ተመልክተናል።

ከዚህ በታች የሚገኘው ግራፍ ከጉግል ትራንስፓረንሲ ሪፖርት (ግልፅ ሪፖርት) የተገኘ ሲሆን፤ እ.አ.አ ከሐምሌ እስከ ሐዳር 2016 የነበረውን ከኢትዮጵያ የመነጨ አጠቃላይ የመረጃ ፍለጋ ትራፊክን የሳያል። ከዚህ በፊት በኦኔ እና በሲፒፒት(CIPIT) በተዘጋጀው ሪፖርት ላይ የተገኘው መረጃ (እ.አ.አ) በነሐሴ መጀመሪያ ላይ የኢንተርኔት ትራፊክ ፈጽሞ እንዳልነበረ አሳይቷል። ይህ የሚጠቁመው (እ.አ.አ) በነሐሴ 5 እና 6 የተጠራውን አገር አቀፍ ተቃውሞ ተከትሎ ሙሉ በሙሉ የኢንተርኔት አገልግሎት ተዘግቶ እንደነበረ ነው። ይህ መረጃ በጥቅምት ወር ላይ የኢንተርኔት ትራፊክ መቀነሱን ያሳይ እንጂ በነሐሴ እንደታየው ሙሉ ሙሉ መዘጋቱን የሚጠቁም ማረጋጫ የለውም።

Ethiopia ▼

Google Search ▼

Fraction of Worldwide Traffic, Normalized

የጉግል ትራንስፓረንሲ ሪፖርት ኢትዮጵያ፣ የ Google ፍለጋ ትራፊክ እ.አ.አ ከሐምሌ - ህዳር 2016

ያገኘነው መረጃ የሚጠቁመው የኢንተርኔት መዘጋት ከተከሰተ፣ የተከሰተው በተወሰኑ ስፍራዎችና ኔትወርክ ላይ እንጂ በአገር አቀፍ ደረጃ እንዳልነበረ ነው። ከዚህም በላይ በጥቅምት ወር የኢንተርኔት ትራፊክ መቀነሱ በአንዳንድ ኔትዎርክ ላይ ከጊዜያዊ የሞባይል ኢንተርኔት መዘጋት ወይም የሳንሱር እንቅስቃሴዎች መጨመር (ለምሳሌ፣ የተወሰኑ ድረገጾችንና መልእክት መለዋወጫ አገልግሎቶችን ማገድ) የተነሳ ሊሆን ይችላል። የኢንተርኔት ሳንሱርን ለማለፍ ከሚረዱ መሳሪያዎች ውስጥ አንዱ ከሆነው ቶር የተገኘው መረጃ የሚያመለክተው በጥቅምት ወር ላይ ከኢትዮጵያ ከፍተኛ የኢንተርኔት ትራፊክ መጨመሩን ነው። ይህ ብዙ የኢንተርኔት ተጠቃሚዎች ሳንሱርን ለማለፍ የተለያዩ መንገዶችን እየፈለጉ እንደነበር የሚያሳይ ሲሆን በሌላ መልኩ የአስቸኳይ ጊዜ አዋጅ መታወጁን ተከትሎ የሳንሱር እንቅስቃሴዎች ሊጨምሩ መቻላቸውን ነው።

በተወሰነ ደረጃ በኢንዱስትሪ ልኬቶችና ከጉግል ትራንስፓረንሲ ሪፖርት ውስንነት ምክንያት የሞባይል ኢንተርኔት መዘጋቱን ኦኒ ማረጋገጥ አልቻለም። ስለዚህ የኢንተርኔት መዘጋትና ሌሎች የሳንሱር እንቅስቃሴዎች ይመረመሩና በማስረጃ ይረጋገጡ ዘንድ የኢንተርኔት አቅራቢ ድርጅቶችን፤ ፌስቡክን፣ ማይክሮሶፍትን፣ ያሁንና ትዊተርን ጨምሮ የኢንተርኔት ትራፊክ ላይ ግልጽነት የተሞላ አሠራርን እንዲያሳለብቱ እንመክራለን።

እነዚህ የሳንሱር ድርጊቶች የተፈጸሙት በአብዛኛው የአስቸኳይ ጊዜ አዋጅ ከመታወጁ በፊት ነው። ይህ የዓለም አቀፍ ሰብዓዊ መብቶች እንደሚደነግጉት የተወሰዱት ርምጃዎች በኢትዮጵያ ሕግ ውስጥ መሠረት አላቸው ወይ የሚል ጥያቄን ያስነሳል። የአስቸኳይ ጊዜ አዋጅ ለተወሰኑ የሳንሱር ርምጃዎች ድጋፍ ቢሰጥም፣ አዋጁ ራሱ ያለገደብ የተረቀቀ በመሆኑ ኢትዮጵያ የገባቸውን የዓለም አቀፍ ግዴታዎችን የሚዳረርና ብዙ የሰብዓዊ መብቶችን የሚጣረስ ነው። አምነስቲ ኢንተርናሽናልና ኦኒ አላስፊላንት ያልተመጣጠነ የኢንተርኔት ሳንሱር በአስቸኳይ ጊዜ አዋጅ ወቅት መቀጠል ብቻ ሳይሆን ተቋማዊና ስር የሰደደ እንዳይሆን ስጋት አላቸው።

የነጻ የዜና ድርጅቶች፣ የተቃዋሚ ፖለቲካ ቡድኖች እንዲሁም ሃሳብን በነጻነት የመግለጽ መብትንና የተመሳሳይ ጾታ ግንኙነትን መብት የሚደግፉ ቁጥራቸው ብዙ የሆነ ድረገጾችን ለማግኘት በሚደረግ መከራ ላይ ስልታዊ ጣልቃ ገብነት

እንዳለ ኦኒ ማሰሪያ እግኝቷል። ይህ ሰፊ እግና ጣልቃ ገብነት ኢትዮጵያ ባጸደቀችው የዓለም አቀፍ የሲቪልና የፖለቲካ ሙብቶች ስምምነት አንቀጽ 19(1) እና(2) የተረጋገጡትን የሕዝቦችን ሀሳብን በነጻነት የመግለጽ ሙብትን፣ በተለይም ያለጣልቃ ገብነት የራስን አመለካከት የመያዝ ሙብትንና የትኛውንም ዓይነት መረጃን የመቀበልና የማሰራጨት ሙብትን ይጥሳል።

ኢትዮጵያ በማኅበራዊ ሚዲያ ላይ ያላት አቋም የሚጠቁመው ሀሳብን በነጻነት የመግለጽ ሙብት ያለግባብ ጥቅም ላይ ሲውል መሪዎች ይህን ሙብት የመገደብ ኃላፊነት እንዳለባቸው የሚገልጸውን የዓለም አቀፍ የሲቪልና የፖለቲካ ሙብቶች ስምምነት አንቀጽ 19(3)ን እየተጠቀሙ እንደሆነ ነው። ይሁን እንጂ በኦኒ ምርምር የተገኙት የሳንሱር ርምጃዎች እነዚህን ሙብቶች ለመገደብ በዓለም አቀፍ የሲቪልና የፖለቲካ ሙብቶች ስምምነት ውስጥ ከተዘረዘሩትን ቅድመ ሁኔታዎች ጋር አይጣጣሙም። በተለይም በህግ የተደገፉ የትኛውም ዓይነት ገደቦች፣ የሌሎችን ሙብቶችና ስም ለማስከበር ወይም የእገርን ደገነት፣ የህዝብን ስርዓት፣ ጤንነት ወይም ሥነ ስርዓት ለመጠበቅ አስፈላጊ መሆን አለባቸው። ሀሳብን በነጻነት የመግለጽ ሙብት ለመገደብ እነዚህ ሰነድ ጥያቄዎች መሟላት አለባቸው። ሕጋዊ ነው? ፣ አስፈላጊ ነው? እና ተመጣጣኝ ነው? በኦኒ የተገኙት የሳንሱር እንቅስቃሴ ማሰሪያዎች ይህንን ፈተና አያሟሉም። ገደቦቹ አጠራጣሪና የኢንተርኔትና የማኅበራዊ ሚዲያን አገልግሎት ፣ የድረገጽና የማኅበራዊ ሚዲያ ገደቦች/እግዳዎችን፣ የሚጣሉ ገደቦችን የሚመሩ ግልጽ የህግ ሂደቶችን የሚያስተዳድር ግልጽና ቀጥተኛ ህግ በሌለበት እንዲሁም እነዚህን ገደቦችና እግዳዎች የሚፈትኑ የአስተዳደርና የፍርድ ሂደቶች በሌሉበት በሥራ ላይ እየዋሉ ነው። የሳንሱር እንቅስቃሴዎች የተመጣጣኝነት ፈተናን አያሟሉም። በኦኒ የተገኙት የሳንሱር እንቅስቃሴዎች በተወሰነ ይዘት ባላቸው ድረገጾች ላይ ብቻ የተገደበ ሳይሆን ይልቁንም በሰፊ ደረጃ ብዙ ቁጥር ያላቸውን ድረገጾች እና እንደ ዋትስአፕ የመሳሰሉ የኮሚኒውኬሽን አፕሊኬሽኖች ላይ ለወራት ተጽዕኖ ያደረገ ነበር።

በተቃራኒው ወቅት የኢንተርኔት አገልግሎትን ሳንሱር በማድረግ የሕዝብን መረጃ የመቀበልና የማሰራጨት አቅም ለመገደብ የተወሰነው ውሳኔ ተቃውሞን የሚጨምሩ ከስር ያሉ ችግሮችን ለመሸፈን ብቻ ነው የሚጠቅሙት። ወደ አስቸኳይ ጊዜ አዋጅ ያደረሱትን ችግሮች በሙሉ ለመመለስ መንግስት ከጅምሩ ተቃውሞውን ያስነሱትን የሰብዓዊ ሙብት ጥሰቶች ለማስተካከል ከልብ ቃል መግባት አለበት። ይህ ኢንተርኔትን ከመዝጋት መታቀብንና የመንግስትን ፖሊስና ተግባር የሚቃወሙትን ጨምሮ ሁሉም ሕዝቦች ሀሳባቸውን የመግለጽ ሙብታቸውን ማረጋገጥን እንዲሁም በኢንተርኔትም ላይ ሆነ በአካል በሰላማዊ መንገድ የመሰብሰብ ሙብታቸውን ማረጋገጥን ያካትታል።

የማኅበራዊ ሚዲያ ሲገደብና ከባድ የኔትወርክ መቋረጥ ሲከሰት ግልጽነት የተሞላ አሠራር እንዲኖር የማኅበራዊ ሚዲያ ድርጅቶች በዓለም ዙሪያ ካሉ አገሮች የሚመነጭ የኔትወርክ ትራፊክ መረጃን ለሕዝብ ይፋ ማድረግ አለባቸው።

ዋና ማጠቃለያ

[እ.አ.አ ከሁዳር 2015 ጀምሮ](#) በተለያዩ የአገሪቷ ክፍሎች ላይ ተከታታይ የተቃውሞ ወጀብ ኢትዮጵያን እያናወጣት ነው። እነዚህን የተቃውሞ ሰልፎች ለማርገብ የኢትዮጵያ የፀጥታ ኃይሎች ከባድ የኃይል ርምጃዎችን ወስደዋል፣ ይህም ብዙ አካላዊ ጉዳትና ሞትን አስከትሏል። ይህ የኃይል ርምጃ በአብዛኛው የአገሪቱ ክፍል ውስጥ የኢንተርኔት

አገልግሎትን በማቋረጥ፣ ፍጥነት በመቀነስና የማጎበራዊ ሚዲያ ድረ ገጽችን በማገድ መረጃን የማግኘት ሙብትንና ግንኙነትን በማቀብ የታጀበ ነበር።

የተቃውሞ ሰልፎች የጀመሩት (እ.አ.አ) በህዳር 12 2015 በኦሮምያ ክልል ምዕራብ ሸዋ ዞን በምትገኘው የጊንጨጫ ከተማ ሲሆን የተቃውሞ ወጅብ የተቀሰቀሰው በአዲስ አበባ ዙሪያ ተግባራዊ ይደረጋል ተብሎ በነበረው የማስተር ፕላን ንድፍ ነው ከዚያ ወዲህ ግን ወደ ፖለቲካዊና ኢኮኖሚያዊ ተሳዳሪ ጥሪ ተለውጧል። የማስተር ፕላን ከተሰረዘ በኋላም የሰብዓዊ ሙብቶች ረገጣ እንዲቆም፣ የብሔር እኩልነት እንዲሰፍንና የፖለቲካ እስረኞች እንዲፈቱ በመጠየቅ ተቃውሞው ቀጠለ።

በተቃውሞው የተነሳ የኢትዮጵያ መንግስት እ.አ.አ [በጥቅምት 8 2016 ዓ.ም. የአስቸኳይ ጊዜ ዐዋጅ በማወጅ](#) የኢንተርኔትን በከፍተኛ ሁኔታ አግዷል። የአስቸኳይ ጊዜ ዐዋጁ በዓለምአቀፍ ህግ መሠረት በምንም ሁኔታ መጣስ በሌለባቸው የተለያዩ ሰብዓዊ ሙብቶች ላይ ገደብን ይጥላል።

እ.አ.አ ከመጋቢት 2016 ጀምሮ በተለይ በኦሮምያ ክልል እንደፊደሎቹ፣ ዋትስአፕና ትዊተርን የመሳሰሉ የተለያዩ የማህበራዊ ሚዲያ አፕሊኬሽኖች በአብዛኛው እንደማይሰሩበኢትዮጵያ የሚገኙ የአምነቲ ኢንተርናሽናል መረጃ አቀባዮች ሪፖርት አድርገዋል። እ.አ.አ በነሐሴ 5 እና 6 ከተጠራው አገርአቀፍ ተቃውሞ በኋላ በአዲስ አበባ፣ በኦሮምያና በአማራ ክልል የኢንተርኔት አገልግሎት ሙሉ በሙሉ ተዘግቶ እንደነበር መረጃዎች ጠቁመዋል። በእነዚህ ሁለት ቀናት ውስጥ መንግስት በአዲስ አበባ፣ በኦሮምያና በአማራ ክልል ለተቃውሞ በወጡ ሰዎች ላይ አላስፈላጊና ተመጣጣኝ ያልሆነ ርምጃ በመውሰዱ [ከ100 ያላነሱ ሰዎች ሕይወታቸውን አጥተዋል](#)።

በቅርቡ የሚታየው የኢንተርኔት አገልግሎት መቋረጥ የጀመረው በኢሬቻ በዓል አከባበር ላይ በደረሰው አደጋ ከ55 በላይ ሰዎች ሕይወታቸውን ባጡ ማግስት ዳግም የተቀሰቀሰው ተቃውሞ የተለያዩ የንግድ ድርጅቶችን፣ ኢንፎርሜሽንና የመንግስት ሕንፃዎችን ዒላማ ካደረገ እ.አ.አ ከጥር 5 ቀን 2016 በኋላ ነው። የኢንተርኔት ግንኙነት (internet connection) ፍጥነት በጣም ዝቅ ያለ መሆኑንና የማሕበራዊ ሚዲያን በአሳሾች(browsers) ለመክፈት እንደማይቻል የአምነቲ ኢንተርናሽናል መረጃ አቀባዮች ሪፖርት አድርገዋል።

ኦፕን-ሰብዘርቫቶች ለራሳቸው ክሊንት-ሰርቪደር (ኡኒ) በአገሪቱ የአስቸኳይ ጊዜ አዋጁ ከመታወጁ በፊትና በወቅታዊው የውጥረት ጊዜ የኢተርኔት ሳንሰር ጥናት አካሂዷል። የዚህ ጥናት ዓላማ በተቃውሞው ወቅት የተከሰተ የኢንተርኔት ሳንሰር እንዳለና እስከየት ድረስ እንደሆነ ለመረዳት፤ በተጨማሪም ከሚከተሉት ነገሮች አንጻር ማስረጃ ለማቅረብ ነው።

- የድረ ገጽችና የፊላን መልእክት መለዋወጫ አፕሊኬሽኖች መዘጋት
- የሳንሰርና የኢንተርኔት ትራፊክ ማወኪያ ሲስተሞች መገኘት
- የኢንተርኔት ሳንሰርን ለማለፍ የሚረዱ መሳሪያዎች ተደራሽነት (እንደ ቶር እና ሳይፎን የመሳሰሉት)

የOONI ሰፍትዌር ምርመራዎች ተካሄዱት በኢትዮጵያ አገር ውስጥ ከኮምፒውተር ላይ ነው (ኢትዮጵያ)። ምርመራዎቹ የተካሄዱት የኢትዮጵያ ድረ-ገጽችንና ከየትኛውም የዓለም ክፍል ሊገኙ/ሊከፈቱ በሚችሉ

የአርአይ(URIs) ጨምሮ በ1403 የተለያዩ የአርአይ(URIs) ላይ ነው። ሁሉም የአርአይ(URIs) ታግደው መሆን አለመሆኑ ተመርምረዋል። ለሳንሱር፣ ክትትል ለማድረግ/ለመሰለል/ ኢንተርኔት ትራፊክን ለማወክ የሚውሉ ሲስተሞች በተመረመረው መረብ/ኔትወርክ ውስጥ መኖራቸውን ለመረዳት ሌሎች የኢንፎርሜሽን ቴክኖሎጂ ተደርገዋል። የኔትወርክ መለኪያ መረጃው ከተሰበሰበ በኋላ የኢንተርኔት ሳንሱርንና ትራፊክ ማወኪያ መኖሩን በሚያረጋግጡ ልኬቶች ውስጥ እንዲያልፍና እንዲፈተሽ ተደርጓል።

ምርመራው የጀመረው እ.አ.አ በሰኔ 15 2016 ቢሆንም በኢትዮጵያ ፖለቲካዊ ሁኔታ የተነሳ በተፈጠሩ ችግሮች ምክንያት የተወሰነ ነበር። በመሆኑም የአስቸኳይ ጊዜ አዋጅ ከመታወጁ በፊት እ.አ.አ ጥር 7 2016 ላይ ቆሟል።

የጥናት ዘዴ

ይህ ሪፖርት ሁለት ክፍሎች አሉት። ክፍል አንድ ከሁዳር 2015 ጀምሮ ኢትዮጵያን ካናወጣት ተቃውሞ ጋር የተያያዘ የኢንተርኔት ሳንሱርን የሚያሳዩ ግኝቶች በአምነቲ ኢንተርናሽናልና ኡኒ በጋራ የሚቀርብበት ነው። ክፍል ሁለት በኢትዮጵያ ኔትወርክ ላይ የተካሄዱ ምርመሮችና የጥናቱን ውሳኔነት ጨምሮ የኡኒን ዝርዝር የቴክኒካል ጥናት የሚያሳይ ነው።

አምነቲ ኢንተርናሽናል ተቃውሞውንና የመንግስትን ምላሽ ከጅምሩ እየተከታተለ ነው። በዋናነት አምነቲ ኢንተርናሽናል ይህን ጥናት ያካሄደው ቢያንስ 50 የስልክና የኢሜይል ቃለምልልዶች በማድረግ በተገጂዎችና በዓይን ምስክሮች ቃል በመመርኮዝ በርቀት ነው። በተጨማሪ የአምነቲ ኢንተርናሽናል ጥናት አድራጊዎች የተለያዩ የመጀመሪያ ደረጃ እና ሁለተኛ ደረጃ መረጃዎችን በመጠቀም የምስክሮችን ቃል ለማረጋገጥ ቢያንስ 20 የስልክና የኢሜይል ቃለምልዶችን ከሰብዓዊ መብት ተቆጣጣሪዎች፣ ከኢትዮጵያ ተቃዋሚ ፓርቲ አባላት ጋርና ተጠሪዎች፣ ሚዲያ ሪፖርተሮች፣ በማኅበራዊ ሚዲያክተሎች ሪፖርተሮችና ምስሎችና ከኢትዮጵያ መንግስት ኮሚውኒኬሽን ጋር አድርገዋል። አምነቲ ኢንተርናሽናል በሁለት የተለያዩ ጊዜያት ከኢትዮጵያ መንግስት ጋር በተቃውሞው ላይ ለመነጋር ያደረገው ሙከራ አልተሳካም።

በዚህ ሪፖርት ላይ ጥቅም ላይ የዋለው በአምነቲ ኢንተርናሽናል የተሰበሰበው መረጃ የኡኒ ኔትወርክ ልኬቶች ጥናት የተካሄደበትን ዐውድና ዳራ ለማብራራት ነው። በታቃውሞው ወቅት ስለተፈጸሙት የሰብዓዊ መብቶች ጥሰቶች አጠቃላይ መረጃ አይሰጥም። ለበለጠ መረጃና ስለተቃውሞው ትንተና ለማግኘት የአምነቲ ኢንተርናሽናል [ድረገጽ](#) ይጎብኙ።

ኦፕን-ሰርቫር ስርዓት ኔትወርክ (ኡኒ) ነጻ የሰፍትዌር ፕሮጀክት ሲሆን ዓላማው ስለኢንተርኔት ሳንሱርና ትራፊክ ማወክ ግልጽነት የተሞላ አሠራርን በዓለም ዙሪያ ለመጨመር ነው። ኡኒ የኔትወርክ ልኬት ምርምሩን ያካሄደው እ.አ.አ ከሰኔ 15 እስከ ጥቅምት 7 2016 ዓ.ም. ነው። ኡኒ ያዘጋጃቸውን የተለያዩ ነጻና ማንም ሊጠቀማቸው የሚችላቸውን የሰፍትዌር ምርመሮች በመጠቀም የሚከተሉትን መርምሯል።

- የድረ ገጾችና የፊርማ መልእክት መለዋወጫ አፕሊኬሽኖች መዘጋት
- የሳንሱርና የኢንተርኔት ትራፊክ ማወኪያ ሲስተሞች መገኘት

- የኢንተርኔት ሳንሱርን ለማለፍ የሚረዱ መሳሪያዎች ተደራሽነት (እንደ ቶር እና ሳይፎን የመሳሰሉት)

የቴክኒክ ግኝቶቹ ውስንነት እንዳለባቸውና እጠቃላይ በኢትዮጵያን የኢንተርኔት ሳንሱር እንደሚሰሩ መግለጽ አስፈላጊ ነው። የዚህ ጥናት ዘዴና ውስንነቶች በዚህ ሪፖርት ክፍል ሁለት ላይ ይብራራሉ።

ክፍል አንድ፡ የኢንተርኔት ሳንሱር ማስረጃ

ዳራ፡ የማያቋርጥ ተቃውሞ

ምንም እንኳን በተቃውሞው የተነሳ ሕይወታቸውን ያጡ ሰዎች ቁጥር የተረጋገጠ ባይሆንም (እ.አ.አ) ከሕዳር 2015 ጀምሮ እንደ [አምነስቲ ኢንተርናሽናል](#) አምነት የጸጥታ ኃይሎች ከተጠቀሙት ከመጠን ያለፈ ኃይል ወይም ሕገ ወጥ እርምጃ የተነሳበዘፈቀደ የተፈጸሙ ግድያዎችን ጨምሮ 800 ሰዎች ሕይወታቸው እንዳለፈ ይገመታል። የተባበሩት መንግስታት ድርጅት(ተመድ) የሰብዓዊ መብቶች ዋና ኮሚሽነር ሁኔታውን [“እጅግ አሳሳቢ”](#) ያሉት ሲሆን ኢትዮጵያ ዓለም አቀፍ የሰብዓዊ መብት ታዛቢዎች ወደ አገር ውስጥ እንዲገቡ እንድትፈቅድ ጠይቀዋል። ሆኖም ግን የኢትዮጵያ መንግስት ለዜጎቹ ደኅንነት ተጠያቂ እኔ ብቻ ነኝ በማለት ይህን የተመድን ጥያቄ [ውድቅ](#) አድርጓል።

(እ.አ.አ) ከሕዳር 2015 ጀምሮ በተለያዩ የኢትዮጵያ ክፍሎች ላይ የማያቋርጥ ተቃውሞ ተካሂዷል። ወቅታዊው የተቃውሞ ወጀብ የተቀሰቀሰው በአዲስ አበባ ዙሪያ ተግባራዊ ይደረጋል ተብሎ በነበረውን የማስተር ፕላን ንድፍ ነው ከዚያ ወዲህ ግን ወደ ፖለቲካዊና ኢኮኖሚያዊ ተሃድሶ ጥሪ ተለውጧል። የማስተር ፕላኑ ከተሰረዘ በኋላም የሰብዓዊ መብቶች ረገጣ እንዲቆም፣ የብሔር እኩልነት እንዲሰፍንና የፖለቲካ እስረኞች እንዲፈቱ በመጠየቅ ተቃውሞው ቀጠለ።

(እ.አ.አ)ነሐሴ 2016 የአማራ ክልል ነዋሪዎች የወልቃይት አማራ ማንነትና በራስ የመወሰን ኮሚቴ መታገት በመቃወም ወጀቡን ተቀላቀለ። የኢትዮጵያ የጸጥታ ኃይሎች ተቃዋሚዎችን ለመበተን በተከታታይ እስከ መገደል የሚደርስ ከመጠን ያለፈ ኃይል ተጠቅመዋል።ከዚህ የተነሳ በአሮሚያ ክልል ከ600 እንዲሁም አማራ ክልል ከ200 የሚበልጡ ተቃዋሚዎች ተግደለዋል። በመቶዎች የሚቆጠሩ የፖለቲካ ተሟጋቾች፣ የሰብዓዊ መብት አቀንቃኞችና ተቃዋሚዎች ታስረዋል። ከእነዚህ ውስጥ ቢያንስ 200 የሚሆኑት በጸረ-ሽብርተኝነት አዋጅ ተወንጅለው ክሳቸውን እየተከታተሉ ይገኛሉ።

ይህ በእንዲህ እንዳለ ሁኔታው እየተባባሰ መሄዱ ይታያል። በጥቅምት 2 ቀን እየተከበረ በነበረ የኢሬቻ የሃይማኖት በዓል ላይ ግርግር ተፈጥሮ [52 ሰዎች ከሞቱ](#) በኋላ በአሮሚያ ያለው ውጥረት ጨምሯል። ይሁን እንጂ በቢሾፍቱ የተፈጠረው ግርግር በምን ምክንያት እንደተነሳ የወጡት ሪፖርቶች እርስ በእርስ ይቃረናሉ። መንግስት ተቃዋሚዎችን ለግርግሩ መቀስቀስ የወነጀለ ሲሆን በሌላ በኩል የኦሮሞ መብት ተሟጋቾች የመንግስት የጸጥታ ኃይሎች ወደ ሕዝቡ አስለቃሽ ጭስ በመወርወርና በቀጥታ በመተኮስ ግርግሩን እንዳስነሱ ይከሳሉ። ከዚህ ግርግር በኋላ በአሮሚያ ውስጥ በአብዛኛው ኃይል የተሞላባቸው አዳዲስ የተቃውሞ ሰልፎች ተቀስቀሱ። የተቃዋሚ ሰልፈኞች በተለይ በአዲስ አበባ ዙሪያ በሚገኙ የአገር ውስጥና የውጭ አገር የንግድ ድርጅቶች፣ እርሻዎችና መኪናዎች ላይ ጉዳት አድርሰዋል።

በዚህ የተነሳ የኢትዮጵያ መንግስት በጥቅምት 8 2016 ዓ.ም. የአስቸኳይ ጊዜ አዋጅ በማወጅ ኢንተርኔትን በከፍተኛ ሁኔታ አግዷል። የአስቸኳይ ጊዜ ዐዋጁ በዓለምአቀፍ ህግ መሠረት በምንም ሁኔታ መጣስ በሌለባቸው የተለያዩ ሰብዓዊ መብቶች ላይ ገደብን ይጥላል። የዞን ዘጠኝ ጠማሪያንን [ናትናኢል ፈለቀ](#) በጥቅምት 4 እንዲሁም [በፍቃዱ ኃይሉ](#)ን በህዳር 11 ጨምሮ የተቃዋሚዎችና በድፍረት ስለፖለቲካ የሚናገሩ ግለሰቦች መታሰርና መታፈን ቀጥሏል። የመንግስት ኃይሎች በተጨማሪ እናንድ ሰሪ እና ዳንኤል ሺበሺ (የአንድነት ፓርቲ አባላት) እና ኤልያስ ገብሩ (ጋዜጠኛ) በሐዳር 18 2016 ዓ.ም. ላይ በቁጥጥር ስር አውለዋል። ሰብዓዊ የተቃዋሚዎችን ምልክት እያሳዩ የተነሱትን ፎቶ በጥቅምት 28 2016 ዓ.ም. ላይ ለጥፊው ነበር።

የኢትዮጵያ መንግስት የተቃዋሚዎች ሰልፍ አድራጊዎቹ ራሱ ፀረ-ሽብር በማለት ከፈረጃቸው የውጪ ቡድኖች ጋር ግንኙነት አላቸው ተቃዋሚዎችም የተጠነሰሰው በአሜሪካ በሚገኙ የመንግስት አማጽያን ነው በማለት [ይወነጅላል](#)።

የኢንተርኔት ሳንሰር በተቃዋሚዎች ወቅት

ከተለያዩ የኦሮሚያ ክልል ክፍሎች የተውጣጡ ምስክሮች ለአምነቲ ኢንተርናሽናል እንደገለጹት የማኅበራዊ ሚዲያዎች የሞባይል አፕሊኬሽኖች፣ እንደ ፌስቡክ፣ ዋትስአፕ፣ ትዊተር የመሳሰሉት (እ.አ.አ) ከመጋቢት 2016 ጀምሮ በአጠቃላይ ታግደው ነበር። ይህ የሆነው በኦሮሚያ ክልል በተለይ ከህዳር 2015 ጀምሮ መንግስትን የሚቃወሙ ነዋሪዎች በሚገኙባቸው ስፍራዎች ነው።

“...በኦሮሚያ ውስጥ የማኅበራዊ ሚዲያ አፕሊኬሽኖችን መጠቀም አትችልም። እኔ በግሌ በምዕራብ ሸዋ ዞን በአምቦ ላይና በምስራቅ ሸዋ ዞን በባቱ/ዝዋይ እንዲሁም ወደነዚህ ቦታዎች በሚመሩት መንገዶች ላይ ሞከራ ነበር። እገዳው በሁለቱም አፕሊኬሽኖች (እንድርይይድና አይኦኤስ) ላይ ያተኮረ ቢሆንም በአጠቃላይ ኢንተርኔት በጣም ዘገምተኛና በተወሰኑ የክልሉ ክፍሎች ደግሞ ፈጽሞ አለመስራቱን አይቻለሁ።”²

ከዚህም በተጨማሪ በኦሮሚያ ክልልና እንደ ሐዋሳ ባሉት አሳሪዎች ከተሞች ውስጥ አምነቲ ኢንተርናሽናል ያነጋገራቸው ምስክሮች እንደተናገሩት ከማኅበራዊ ሚዲያ አፕሊኬሽኖች መዘጋት በተጨማሪ ባልተለመደ መልኩ ኢንተርኔት በጣም ዘገምተኛ እንደሆነ ነው።

“ከአዲስ አበባ ሐዋሳ እስክደርስ ድረስ ስካይፕና ፌስቡክን መጠቀም አልቻልኩም ነበር። ሐዋሳም ከገባሁ በኋላ ከኢንተርኔት ግንኙነት ዘገምተኛነት የተነሳ ለሌሎች በሙሉ የተሳካ የስካይፕ ጥሪ ማድረግ አልቻልኩም።”³

በአገር አቀፍ የሁለተኛ ደረጃ መልቀቂያ ፈተና ወቅት መንግስት [“ተፈታኝ ተማሪዎች ከጥናት እንዳይዘናጉና የውሸት መረጃዎች እንዳይሰራጩ”](#) በሚል ምክንያት መንግስት ፌስቡክን፣ ኢንስታግራምን፣ ትዊተርንና ቫይበርን ዘግቶ ነበር። ከዚህ የተነሳ በመላው አገር ውስጥ የማኅበራዊ ሚዲያን (እ.አ.አ) ከሐምሌ 9-14 2016 ዓ.ም ለመጠቀም አይቻልም ነበር።

በተጨማሪም በአማራና ኦሮሚያ ክልል እንዲሁም በአዲስ አበባ በነሐሴ 5 እና 6 የተጠራውን አገር አቀፍ ተቃዋሚ ተከትሎ የኢንተርኔት አገልግሎት እንዳልነበረ ሪፖርቶች አሳይተዋል። በእነዚህ ሁለት ቀናት ወቅት በአማራና ኦሮሚያ

ክልል እንዲሁም በአዲስ አበባ ለተቃውሞ ሰልፍ በወጡ ሰዎች ላይ መንግስት ቢያንስ ለ 100 ሰዎች ሕይወት መጥፋት ምክንያት የሆነ አላስፈላጊና ያልተመጣጠነ ኃይል ተጠቅሟል።

በቅርቡ የተከሰተው የማኅበራዊ ሚዲያና የሞባይል ኢንተርኔት እገዳ (እ.አ.አ) በጥቅምት 5 2016 ዓ.ም የጀመረው በኢሬቻ በዓል አከባበር ላይ በተፈጠረው ግርግር ለሞቱት ሰዎች የመንግስትን የጸጥታ ኃይሎች ተጠያቂ ያደረጉ ተቃዋሚዎች በኦሮሚያ ክልል በሚገኙ የንግድ ድርጅቶች፣ ኢንቨስትመንቶች፣ የመንግስት ሕንጻዎችና የጸጥታ ኃይሎች ላይ አደጋ ካደረሱ በኋላ ነው። የኢንተርኔት ግንኙነት በጣም ዘገምተኛ እንደነበርና የማኅበራዊ ሚዲያ በድር አሳሾች(ብራውዘርስ) ማግኘት እንዳልቻሉ ረፖርት አድርገዋል።

በተጨማሪም ኢንተርኔትንና ማኅበራዊ ሚዲያን መንግስትን የሚቃረኑ ሃሳቦችን ለመግለጫ ከመጠቀም እንዲቆጠቡ የሚያስገድዱ የህግና የፍርድ መሳሪያዎችን በሥራ ላይ አውሏል። በፌብሩዋሪ ላይ በጻፉት ጽሁፎች ምክንያት ብቻ የታሰረውና በሽብርተኛነት የተከሰሰው [የናታን ተስፋዬ](#) የዚህ ገደብ ሰለባ ነው። የዞን 9 ጦማሪያንና ⁴(5) የዘላለም ወርቅአለማዊ(6)⁵ የክስ ምክንያት የሚያሳየው የኢትዮጵያ መንግስት በኢንተርኔት ላይ በሚደረግ ቅስቀሳ ላይ ያለውን መራር አቋም ነው። ዐቃቤ ህግ በዞን 9 ጦማሪያን ተከሳሾች ላይ ያቀረበው ክስ የግንኙነታቸውን ደገንነት ለመጠበቅ እራስን ከሰለጠኑ የመከላከያ ሰጭዎች (ኢንክሪፕሽን ሰጭዎች) ተጠቅማቸዋል የሚል ነው። ዘላለም ወርቅአለማዊ ደግሞ ሌሎችን ስለእራስን ከሰለጠኑ የመከላከያ ሰጭዎችን (ኢንክሪፕሽን ሚትድስ) አሰልጥነሃል በሚል ፍርድ ቤቱ ከሰታል።

ወቅታዊው የኦሮሞ ተቃውሞ ዳግም ከተጀመረ በኋላ የኢትዮጵያ መንግስት የማኅበራዊ ሚዲያን ሊገደብ እየተዘጋጀ እንደነበር የሚያሳዩ ምልክቶች ነበሩ። ለዚህ አንዱ ምሳሌ እ.አ.አ በመስከረም 2016 ዓ.ም. የኢትዮጵያ ጠቅላይ ሚኒስቴር በተባበሩት መንግስታት አጠቃላይ ስብሰባ ላይ ያደረጉት [ንግግር](#) ነው። “የማኅበራዊ ሚዲያ በተለይ ሕዝቡን እንወክላለን የሚሉ ግለሰቦችንና ጽንፈኞችን የህዝቦችን እውነተኛ ቅሬታዎች ለራሳቸው ዓላማ በመጠቀም የጥላቻና ያለመቻቻ መልዕክቶቻቸውን ያለገደብ ለማስተላለፍ ምቹ ሁኔታ ፈጥሮ ላቸዋል።”

ከዚህ በተጨማሪ እ.አ.አ በሰኔ 2016 ዓ.ም. መንግስት ዓመጽን ያዘሉ መልእክቶች፣ ኦዲዮ ወይም ቪዲዮ ማሰራጨትን ጨምሮ ሌሎች ተመሳሳይ ድርጊቶችን የሚቀጣ አዲስ የኮምፒውተር ወንጀል አዋጅ አውጇል። አዋጁ የፍትሕ ሚኒስቴር ለሰለላ የመጥለፍ ፈቃድ እንዲሰጥ ስልጣን ይሰጣል። እንደ የኮምፒውተር ወንጀል አዋጁ መሠረት በኮምፒውተር ወንጀል የተጠረጠሩ ሰዎች ፍርድ ቤት ሳይቀርቡ እስከ አራት ወር በእስራት መቆየት ይችላሉ። አዋጁ የወጣው በኦሮሞ ተቃውሞ መሀል መሆኑ ዓላማው የጸጥታ ኃይሎች በተቃዋሚዎች ላይ የሚፈጽሙትን የሰብዓዊ መብት ጥሰቶች መረጃ ይፋ እንዳይወጣ ለመቆጣጠር ነው። በኦሮሞና በአማራ ተቃውሞ ወቅት በመንግስት የጸጥታ ኃይሎች የተፈጸመውን ግፍ በሰፊው በማሰራጨት የማኅበራዊ ሚዲያ ከፍተኛ አስተዋፅዖ አድርጓል።

የአገሪቱ ኢንተርኔት ተጠቃሚ ቁጥር በጣም እነስተኛ [\(2.9%\)](#) በመሆኑ የተነሳ የተቃውሞ ሰልፎቹን በማደራጀት የማኅበራዊ ሚዲያ ትልቅ አስተዋፅዖ ማድረግ አጠራጣሪ ነው። ይሁን እንጂ ተቃዋሚዎች በጸጥታ ኃይሎች የተፈጸሙ የኃይል እርምጃዎችን እንዲያጋልጡ ረድቷል። ከዚህ በፊት እ.አ.አ በ2014 በኦሮሚያ እንዲሁም እ.አ.አ በ2012 በሙስሊሞች በአገሪቱ ከተካሄዱ ተቃውሞዎች በተለየ መልኩ በኦሮሚያና በአማራ ክልል የተካሄዱት

ተቃውሞዎች በጣም እነስተኛ በሆኑ ከተማዎች ሳይቀር እየተካሄደ ያለውንና በጸጥታ ኃይሎች የተፈጸሙ የኃይል እርምጃዎችን እንዲቃወሙ በቀጥታ ሪፖርት ለማድረግ የማኅበራዊ ሚዲያን በመጠቀማቸው የተሻለ የዜና ሽፋን ለማግኘት ችለዋል። በማኅበራዊ ሚዲያ ሪፖርት ስለማድረግ ምሳሌ የሚሆኑት ወቅቶች እ.አ.አ ከነሐሴ 6 -7 2016⁶ ዓ.ም. እና የኢሬቻ አሳዛኝ አደጋ የተፈጸመበት እ.አ.አ ጥቅምት 2 2016 ዓ.ም. ቀን ናቸው። ምንም እንኳን በእነዚህ ቀናት ወቅት የጸጥታ ኃይሎች ለተቃዋሚ ሰልፈኞች የሰጡት ምላሽ ከባድ ቢሆንም ስለፈጸሙት አረመኔያዊ ተግባር የወጡት ዘገባዎች በጣም ጥቂት ነበሩ። እ.አ.አ ከነሐሴ 8 2016 ዓ.ም. በኋላ ግን የጸጥታ ኃይሎች የፈጸሙትን የኃይል እርምጃ የሚያሳዩ ፎቶችና ቪዲዮዎች እንዲሁም ዘገባዎች መታየት ጀመሩ።

የአስቸኳይ ጊዜ አዋጅ

እ.አ.አ በጥቅምት 8 2016 ዓ.ም. በመንግስት [አንደተኛው](#) ኢትዮጵያ ለስድስት ወር በአስቸኳይ ጊዜ አዋጅ ስር ትገኛለች።

መንግስት [h 11000 የሚባል ሰዎች](#) ዓመጽን በማስነሳትና ንብረትን በማውደም ወንጀሎ አስሯል። መንግስትን ወይም የአስቸኳይ ጊዜ አዋጅን በይፋ በመቃወማቸው ወይም የተቃውሞ ምልክት በፈሰሱበት በማጋራታቸው ጠማሪያን፣ ጋዜጠኞችና የተቃዋሚ ፓርቲ አባላት [በእስር ላይ ከሚገኙት](#) ውስጥ ይገኙበታል።

በኢትዮጵያ የአስቸኳይ ጊዜ አዋጅ ሁሉም ፈቃድ የሌላቸው የተቃውሞ ሰልፎችና ስብሰባዎች [የታገዱ](#) ናቸው። ስለፖለቲካው አለመረጋጋት ፌስቡክንና ትዌተርን በመሳሰሉ የማኅበራዊ ሚዲያዎች መረጃ መለዋወጥ የተከለከለ ሲሆን ሁለት በኢትዮጵያውን ዲያስፖራ የሚመሩ የቱሌቭዥን ጣቢያዎች፣ ኢሳትና የኦሮሚያ ሚዲያ ኔትወርክ ተቃውሞውን በመዘገባቸው ታግደዋል።

የአስቸኳይ ጊዜ አዋጅ በዓለም አቀፍ የሲቪልና የፖለቲካ መብቶች ስምምነት አንቀጽ 4(3) መሠረት በምንም ሁኔታ መጣስ በሌለባቸው የተለያዩ ሰብዓዊ መብቶች ላይ ገደብን ይጥላል። ይህ አዋጅ በጠቅላይ ሚኒስትሩ የሚመራ ኮሚሽን ምክርቤት ያዋቀረ ሲሆን ይህ ኮሚሽን ምክርቤት የተጣሉ ገደቦችን፣ የሚወሰዱ ርምጃዎችንና የአስቸኳይ ጊዜ አዋጅ ተግባራዊ የሚደረግባቸውን ቦታዎች የመወሰን ሥልጣን አለው።

ከዚህ በታች ኮሚሽን ምክርቤት በአስቸኳይ ጊዜ ዐዋጁን ተመርኩዞ ሊጥላቸው የሚችላቸውን ገደቦች ለማሳየት እንሞክራለን።

- በየትኛውም መንገድ በግልጽም ይሁን በድብቅ አመጽን ወይም የብሔር ግጭት ማነሳሳትን መከላከል፤
- የትኛውም ዓይነት ሚዲያን መዝጋት ወይም ማገድ፤
- የትኛውም ዓይነት ስብሰባን፣ ማኅበርን ወይም ሰልፍን መከላከል፤
- የኮሚሽን ምክርቤት በሚወስናቸው ቦታዎች ላይ አመጽን በማነሳሳት የተጠረጠርን ማንኛውንም ሰው ማሰር፤ የተሃድሶ ትምህርት ሰጥቶ መፍታት ወይም አስፈላጊ ከሆነ በህገ መሠረት መቅጣት፤
- የትኛውንም ሰው ወይም ቦታ በቁጥጥር ስር ማዋል አስፈላጊ ከሆነ መበርበር፤

- የሰዓት ገደብ መጣል፤
- የትኛውንም መንገድ ወይም ቦታ መዝጋት ወይም ሰዎችን ከአንዳንድ ቦታዎች ማስነሳት፤
- ለጉዳት ተጋላጭና ቸውተብለው የሚገመቱ ሰዎች ወይም ቡድኖች በአስተማማኝ እካባቢ ለተወሰነ ጊዜ እንዲቆዩ ወይም እንዳይገቡ መከላከል፤
- የአስቸኳይ ጊዜ አዋጁን ለማስፈጸም አስፈላጊውን ተመጣጣኝ የኃይል እርምጃ መጠቀም፤
- መብትና ግዴታን የሚገልጹ የሚያስከብሩ የአገሪቱን ህግጋትን ማገድ።

በዚህም መሠረት ኮማንድ ፖስቱ እ.አ.አ ጥቅምት 15 2016 ዓ.ም. [መመሪያ](#) አውጥቷል። መመሪያው በአገር አቀፍ ደረጃና በአንዳንድ ቦታዎች ብቻ የተከለከሉ ድርጊቶችን፣ የአስቸኳይ ጊዜ አዋጅ ርምጃዎችንና መረጃዎችን የመያዝና የማሳወቅ ግዴታዎችን ይዘረዝራል። በመመሪያው መሠረት የአስቸኳይ ጊዜ አዋጁ ድንጋጌዎች ሲጣሱ የጸጥታ ኃይሎች የሚከተሉትን ርምጃዎች መውሰድ ይችላሉ።

- ያለፍርድ ቤት ትእዛዝ ማሰር፤
- የአስቸኳይ ጊዜ አዋጁ እስኪሻር ድረስ በኮማንድ ፖስቱ በሚወሰኑ ቦታዎች ላይ ሰዎችን ማሰር፤
- ያለፍርድ ቤት ትእዛዝ ማንኛውንም ቦታ መፈተሽ፤
- በሬድዮ፣ በቴሌቪዥን፣ በጽሑፎች፣ በፎቶግራፎች፣ በቲያትሮችና በፊልሞች የሚተላለፉ መልእክቶችን መሰለልና መቆጣጠር።

እስካሁን ድረስ የአስቸኳይ ጊዜ አዋጁ እገዳዎች አፈጻጸም ሌሎችን ጨምሮ በዘፈቀደ ነጻነት ለመንፈግ፣ የሞባይል ኢንተርኔት አገልግሎትን ሙሉ በሙሉ ለማገድ፣ መሠረታቸውን ከአገር ውጪ ያደረጉ የሬድዮና የቴሌቪዥን ስርጭቶችን ለመዝጋትና የግለሰብ ሳተላይት ዲሾችን ለማውደም ምክንያት ሆኗል።

የአስቸኳይ ጊዜ አዋጁ ካስተዋወቃቸው ዋናዎና ርምጃዎች መሀከል በሃገሪቱ ወቅታዊ ጉዳይ ላይ የመረጃ እጥረት እንዲከሰት ያደረገው የሞባይል ኢንተርኔት መታገድ ነው። የኢትዮጵያ መንግስት በውጪ የሚኖሩ ኢትዮጵውያን የማኅበራዊ ሚዲያን በመጠቀም ተቃውሞውን አቀጣጥለዋል በማለት [ጥፋተኛ ቢያደረግም](#) እ.አ.አ ከመጋቢት 2016 ዓ.ም. ጀምሮ በተለያዩ ወቅቶች ላይ ኢንተርኔትን እየዘጋ ነው።

የኔትወርክ ልኬቶች ምርምር ግኝቶች

የኦፕን-ሰርቪየር ሪፖርት ስርዓት (OONI) በዚህ ውጥረት መሀከልና የአስቸኳይ ጊዜ አዋጁ ሳይታወጅ በፊት የኢንተርኔት ሳንሱር ምርመራ አካሄዶ ነበር። የዚህ ጥናት ዓላማ በተቃውሞው ወቅት የተከሰተ የኢንተርኔት ሳንሱር እንዳለና እስከየት ድረስ እንደሆነ ለመረዳት፤ በተጨማሪም ከሚከተሉት ነገሮች አንጻር ማስረጃ ለማቅረብ ነው።

- የድረ ገጾችና የፊርማ መልእክት መለዋወጫ አፕሊኬሽኖች መዘጋት

- የሳንሱርና የኢንተርኔት ትራፊክ ማወኪያ ሲስተሞች መገኘት
- የኢንተርኔት ሳንሱርን ለማለፍ የሚረዱ መሳሪያዎች ተደራሽነት (እንደ ቶር እና ሳይፎን የመሳሰሉት)

ባለፉት ወራት በኢትዮጵያ ባለው የፖለቲካ አለመረጋጋት ወቅት የማኅበራዊ ሚዲያ እንደታገደ የሚገለጹ የተለያዩ [ረፖርቶች](#) ወጥተዋል። በቅርቡ የተደረጉ የሳንሱር እንቅስቃሴዎች ላይ ማስረጃ የሚሆን መረጃ ለመሰብሰብ [የኢ.ኔ.ኔት ወርክ ልኬት ምርመራዎችን](#) በአገሪቱ አካሄደናል።

ዋና ግኝቶቻችን የዋትስአፕ መታገድን ብቻ ሳይሆን በድብቅ የግል የዜና ድረገጾችን ለማግኘት የሚደረጉ ሙከራዎችን የሚያጣሩ የዲፕ ፓኬት ኢንሰፐክሽን ቴክኖሎጂ መኖሩን አሳይተዋል። በተጨማሪም የኢ.ልጂቢ.ቲ.አይ (የተመሳሳይ ጾታ) ድረገጾች፣ ኦንላይን ፎረምዎች፣ ሳንሱርን ማለፊያ መሳሪያዎችና ህሳብን በነጻነት መግለጽን የሚደግፉ ገጾችና ሌሎች ብዙ ድረገጾች አለአግባብ መሰናክል እንደሚደረግባቸው አይተናል።

የምርመራው ወቅት እ.አ.አ በሰኔ 15 2016 ዓ.ም. የጀመረ ቢሆንም [የአስቸኳይ ጊዜ አዋጅ](#) ከመታወጅ በፊት በአገሪቱ ባለው የፖለቲካ ሁኔታ ምክንያት በጥቅምት 7 2016 ዓ.ም. እንዲቆም ተደርጓል። ምንም እንኳን [ኢትዮጵያውያን](#) በመንግስት ስር የሚተዳደር የኢትዮጵያ ዋና የኢንተርኔት አገልግሎት አቅራቢ ቢሆንም ሳንሱር በተለያዩ ቦታዎች ላይ በተለያዩ መንገድ ሥራ ላይ መዋሉን እንገምታለን። የዚህ ጥናት ግኝቶች ሳንሱር አገር አቀፍ መሆኑን ሙሉ በሙሉ አያረጋግጥም።

የዋትስአፕ መታገድ

[ኢ.ኔ.ኔ](#) የዋትስአፕ አፕሊኬሽን ተደራሽነትን ለመመርመር አዲስ የሶፍትዌር [ምርምር](#) ነድፏል።

ምርምሩ ከተጠቃሚው አመቺ ስፍራ በመሆን የ HTTP ሪከዌስት፣ ቲቺፕ ኮኔክሽንና የዲ.ኤ.ን.ኤ.ስ ሉክሊፕን በዋትስአፕ ኢንዱድሪያን ስፍራ በምዝገባ አገልግሎትና በድረገጽ ስሪት ላይ ለመተግበር ይሞክራል። ይህንን ዘዴ በመጠቀም የቲ.ሲ.ፒ/አይ.ፒ ኮኔክሽን ወደ ኢንዱድሪያን ስፍራ/ወይም ወደ ዋትስአፕ የምዝገባ አገልግሎት መድረስ ካልቻለ፣ የዲ.ኤ.ን.ኤ.ስ ሉክሊፕ የተለያዩ የኮምፒውተር አድራሻዎች ለኢንዱድሪያን ተመድበው መሆኑን ካሳየና/ወይም የ HTTP ሪከዌስት ወደ ኢ.ኔ.ኔ ስርቨሮች ምላሽ የማይልክ ከሆነ የዋትስአፕ አፕሊኬሽን ሳይታገድ አይቀርም ማለት ነው። ከላይ የተጠቀሱት ለ web.whatsapp.com በተመሳሳይ መንገድ ምላሽ ከሰጡ የዋትስአፕ ድረገጽ ሳይታገድ አይቀርም ማለት ነው።

ይህንን ምርምር ዋትስአፕ ሳንሱር እየተደረገ መሆኑን ለመመርመር ከኢትዮጵያ አመቺ ስፍራ ላይ ([ኢትዮጵያውያን](#)) ባለፈው ወር አካሄደነው ነበር። የተሰበሰበው የልኬት [መረጃ](#) ወደ web.whatsapp.com የተላከው የ HTTP እና የ HTTP ኤስ ሪከዌስት ውጤታማ ቢሆንም ወደ ዋትስአፕ የምዝገባ አገልግሎት የተላከው የ HTTP ኤስ ሪከዌስትና ከዋትስአፕ ኢንዱድሪያን ስር የተሞከረው የቲ.ሲ.ፒ ኮኔክሽን አልተሳካም። ይህ የሚያሳየው የዋትስአፕ ድረገጽን ማግኘት የሚቻል ቢሆንም አፕሊኬሽኑ ግን መታገዱን ነው።

	web.whatsapp.com	WhatsApp endpoints	WhatsApp registration service
HTTP request	Success	-	-
HTTPS request	Success	-	Failed
TCP connection	-	Failed	-
DNS lookup	Consistent	Consistent	Consistent
Result	Accessible	Blocked	Blocked

የዲፕ ፓኬት ኢንስፐክሽን መገኘት (Deep Packet Inspection (DPI))

የዲፕ ፓኬት ኢንስፐክሽን ቴክኖሎጂን በመጠቀም እንደ የኢትዮጵያ የዜና ድረገጽ (ecadforum.com) ታገዶ ተገኝቷል። ዲፒኦል ተጠቃሚዎቹ የዳታ ፓኬትስና ፕሮቶኮሎችን እንዲያጤኑ ያስችላቸዋል። ይህ ኔትወርክን ለማስተዳደር ይጠቅማል ነገር ግን መረጃን ለማደንና ኢንተርኔትን ሳንሱር ለማድረግም ሊውል ይችላል።

የ ecadforum.com በዲፒኦል መሳሪያ መታገድ የተደረሰበት በኢትዮጵያ ውስጥ ከእመቺ ስፍራ በተካሄደ የኢኒ የHTTP ሆስት ምርምር ነው። ይህ ምርምር የድርገጾች ዶሚይን ስሞች መታገድ አለመታገዳቸውንና የሚደልቡትን (ለሳንሱርና/ወይም ለትራፊክ ማወኪያ የሚጠቅሙ ዘዴዎች) መኖርን ለመመርመር ይሞክራል።

እንደምርምራችን እንዲሁ አካል ወደ ኢኒ ተቆጣጣሪ ሰርቨር የ HTTP ሪክዌስት ልክናል። ይህ ሰርቨር የሚቀበለውን መረጃ መልሶ ለመላክ ብቻ የሚውል ነው። የሳንሱር መሣሪያ ከሌለ የኢኒፕሮብን ጥያቄ ማየት እንችላለን። ነገርግን “ecadforum.com” የሚለውን የዶሚይን ስም የያዘውን የ HTTP ሆስት ሂደት ወደ እኛ የኮንትራል ሰርቨር ስንልከው ግንኙነቶች እንደሚታደሱ (connections would get reset) አስተዋልን። ከኮንትራል ሰርቨሩ ምላሽ መቀበል የቻልነው የ“ecadforum.com”ን ንዑስ ዶሚይን ሪክዌስት ስንጠይቅና በኒውላይን ካራክተር ላይ የሪክዌስት ዘዴ (GET) ቅድመ ቅጥያ ስንጨምር ብቻ ነው። ይህ ከዚህ በታች በሚገኘው ሠንጠረዥ ጠቅለል ተደርጎ ቀርቧል።

	ecadforum.com
Normal GET request	Blocked
Modified GET request	Not blocked
GET request to subdomain	Not blocked
GET request to domain + \t (tab	Not blocked

character)	
Get request to XYZecadforum.comZYX	Not blocked

ይህ እንደገና ደመድም የሚያደርገን የዚህን ዓይነት ጠለፋ መተግበር የሚችሉት መሳሪያዎች “ብልጥ” ከመሆናቸው የተነሳ የ HTTP ፕሮቶኮልን ተረድተው ረክቁበቱ “ትክክለኛ” የ HTTP ረክቁበት ብለው የሚያስቡትን ሲመሰሰል ብቻ እገዳውን ተግባራዊ ያደርጋሉ። ስለዚህ በተመረመረው ኔትወርክ ውስጥ ስር ለማድረግ ጥቅም ላይ የዋለ የዲፕሎማሲ መሣሪያ መኖሩ የማይቀር ነው።

ከዚህ በፊት እ.አ.አ በ 2013 ዓ.ም ተመሳሳይ ንድፍ ያለው ቱክኖሎጂ በቱርክሜኒስታን መገኘቱን እኔ [ሪፖርት](#) ማድረግን እዚህ ጋር መጥቀስ አስፈላጊ ነው።

የድረገጻች መታገድ
የዜና ማሰራጨዎች

የኢትዮጵያ አስቸኳይ ጊዜ አዋጅ በሚደቀው ላይ ብዙ [ማዕቀብን](#) ይጥላል። ይሁን እንጂ በጥናታችን መሠረት ብዙ የኢትዮጵያ የዜና ማሰራጨዎች ከአስቸኳይ ጊዜ አዋጅ ከመታወጁ በፊት የዲፕሎማሲ፣ HTTP ና የቲሲፒ/አይፒ እገዳ ምልክቶችን አሳይተዋል።

ከዚህ በታች ያለው ሠንጠረዥ ድረገጻቹ ሲመረመሩ የተገኙትን ያልተለመዱ የኔትወርክ አይነቶችና ብዛታቸውን ያሳያል።

Tested websites	DN S	HTTP-diff	HTTP-failure	TCP/IP	Anomalies
http://ecadforum.com/	2	0	13	0	15
https://mereja.com	0	2	8	0	10
http://mereja.com	0	0	10	0	10
http://zehabesha.com/	1	0	8	0	9
http://ethiomeia.com	0	0	8	0	8
http://ethsat.com	0	0	8	0	8
http://ethiopianreview.com	0	0	8	0	8
http://www.ethiopianreview.com	0	0	7	0	7
http://www.ethiomeia.com/index.html	0	0	7	0	7
http://www.ethioforum.org	0	0	7	0	7
http://www.quatero.net	0	0	7	0	7

http://www.goolgule.com	1	0	6	0	7
http://www.ogaden.com	0	0	7	0	7
http://oromiamedia.org/	0	0	2	4	6
http://www.debteraw.com	0	0	6	0	6
http://www.nazret.com	0	0	6	0	6
http://www.tzta.ca/tzta/english.htm	0	0	5	0	5
http://www.tzta.ca	0	0	5	0	5
https://www.oromiamedia.org/	0	0	0	4	4
http://www.satenaw.com/	0	0	3	0	3
https://oromiamedia.org/	0	0	0	3	3
http://www.satenaw.com/amharic/	0	0	3	0	3
http://nazret.com	0	0	3	0	3
http://www.ethiopianreporter.com	0	3	0	0	3

በተወሰኑ ሁኔታዎች ሳንሱሩን ማለፍ እንደሚቻል ለማወቅ የአንዱን ድረገጽ የተለያዩ ስራዎች መርምረናል። ለምሳሌ በዚህ ዓመት መጀመርያ ላይ የዩጋንዳ ኢንተርኔት አገልግሎት አቅራቢዎች የማኅበራዊ ሚዲያን የ HTTP ስራት ብቻ በማግኘት ተጠቃሚዎች ድረገጻቸውን በ HTTP ኢስ እንዲያገኙ ማስቻሉን በምርመራችን [አግኝተናል](#)። ስለዚህ በዚህ ጥናት ላይ የተወሰኑ ድረገጻችን የተለያዩ ስራዎች መርምረናል፤ ለምሳሌ የ oromiamedia.org ን HTTP እና HTTP ስ ስራዎች። ይሁን እንጂ ከላይ በሚገኘው ሠንጠረዥ እንደተገለጸው ሁሉም ድረገጻች ላይ የኔትወርክ መሰናክል ታይቷል።

በአጠቃላይ 16 የኢትዮጵያ የዜና ማሰራጨዎች የሳንሱር ምልክት አሳይተዋል። ምንም የታገዱ ገጾች ስላልተገኙ በፍጹም እርግጠኛነት የሳንሱር እንቅስቃሴዎች መኖራቸውን ማረጋገጥ አንችልም። ሆኖም ግን ብዙ ያልተለመዱ የኔትወርክ እንቅስቃሴዎች ያሳዩ ድረገጻች ሳይታገዱ አይቀሩም። ጥቂት ያልተለመደ የኔትወርክ እንቅስቃሴ ያሳዩ ድረገጻች ደግሞ የመነካካት (tampered) ዕድላቸው ዝቅተኛ ነው። ከዚህ የተነሳ ecadforum.com፣ ከሌሎች ድረገጻች በበለጠ ብዙ ያልተለመዱ የኔትወርክ እንቅስቃሴዎች በማሳየቱ በዲፒኤይ መሣሪያ (ከዚህ በፊት እንደተገለጸው) ሳይታገዱ አይቀርም ማለት ነው። በተጨማሪም ድረገጹን ለማግኘት የሚደረጉ መከራዎችን በዲ.ኤን.ኤስ ታምፕሪንግ መሰናክል ሳይደረግ አይቀርም። በሌላ በኩል ጥቂት ያልተለመደ የኔትወርክ እንቅስቃሴ ያሳዩ ድረገጻች (ለምሳሌ satenaw.com) የመታገዳቸው እድል ዝቅተኛ ነው። ይሁን እንጂ መታገዱ ሊሆን የሚችል ነገር ነው።

ያም ሆነ ይህ ለዚህ ጥናት ሲባል ለሳንሱር ከተመረመሩት **1403** የተለያዩ **URLs** ውስጥ (1217 URLs [ከዓለም አቀፍ ዝርዝር](#) ውስጥ እና 186 URLs [ከኢትዮጵያ ዝርዝር](#) ውስጥ) እነዚህን 16 የኢትዮጵያ የዜና ማሰራጨቶች ለማግኘት በሚደረጉ ሙከራዎች ላይ ከፍተኛ ያልተለመዱ የኔትወርክ እንቅስቃሴዎች እንደሚከሰቱ ይታያል። ይህ የሚያመለክተው የመታገዳቸው ዕድል ከፍተኛ መሆኑን ነው። እነዚህ ድረገጾች ከሚያካትቱት አንዱ oromiamedia.org ነው። ይህ የተቃውሞና የፖለቲካ አለመራጋጋት ወጀብ መሀል ላይ ስለምትገኘው ኦሮሚያ ሪፖርት የሚያቀርበው የዜና ድርጅት ነጻ፣ ከየትኛውም የፖለቲካ ፓርቲ ግንኙነት የሌለውና ለትርፍ ያልቆመ ነው። በአሁኑ ወቅት በአዲሱ የአስቸኳይ ጊዜ አዋጅ መሠረት የ **ethsat.com** (ኢሳት) የዜና ማሰራጨታገዳል። ድረገጹ በኢትዮጵያውያን ዳያስፖራ የሚመራ ሲሆን [ዓለማዊ](#) “ነጻ ፕሬስ፣ ዲሞክራሲ፣ ለሰብዓዊ መብቶች ክብርና የህግ የበላይነት ለማስፋፋት ነው”። በተጨማሪም በአማርኛ ዜና ያዘጋጃል። ይሁን እንጂ የአስቸኳይ ጊዜ አዋጁ ከመታወጁ በፊት ባደረገው ምርመራ ብዙ ያልተለመዱ የኔትወርክ እንቅስቃሴዎች [አሳይቷል](#)። ከ ecadforum.com ጋር በተመሳሳይ መንገድ ethsat.com ን ለማግኘት የሚደረጉ ሙከራዎች ከፍተኛ የ HTTP ኢንተርፊይስ (መሰናክል) አሳይቷል። ይህ የሚያመለክተው በይፋ ከመታገዱ በፊት በዲፒኤይ መሣሪያ ሳይታገድ እንዳልቀረ ነው።

አንድ የአማርኛ ኦንላይን ፎረም (**mereja.com**) ከፍተኛ የ HTTP ኢንተርፊይስ (መሰናክል) [አሳይቷል](#)። ስለዚህም በዲፒኤይ መሣሪያ ሳይታገድ አልቀረም። የእነዚህ የዜና ድረገጾች መታገድ ምክንያት በተቃውሞው ዙሪያ የመረጃ ስርጭትን ለመግታት የተደረገ ሊሆን ይችላል። የአማርኛ ፎረምን ማገድ ደግሞ ግንኙነትንና ትብብርን ለማገድ እንዲሁም የአማራ ተቃዋሚዎች መረጃ እንደለዋወጡ ለማድረግ ይሆናል።

የትጥቅ ትግል የሚያደርጉ ቡድኖችና የተቃዋሚ ፓርቲዎች

በጥናታችን መሠረት የትጥቅ ትግል የሚያደርጉ ቡድኖችና የተቃዋሚ ፓርቲዎች ድረ ገጾች የእገዳ ምልክቶችን አሳይተዋል። ከዚህ በታች ያለው ሠንጠረዥ ግኝቶቻችንን ያጠቃልላል።

Tested websites	DN S	HTTP-diff	HTTP-failure	TCP/IP	Anomalies
http://ginbot7.org/	1	0	8	0	9
http://www.eprp.com	0	0	7	0	7
http://www.eppf.net	0	0	7	0	7
http://www.onlf.org	0	0	7	0	7
http://www.oromoliberationfront.org	0	0	7	0	7
http://patriotg7.org/	1	0	4	0	5

[ግንቦት 7](#) ብሔራዊ የፖለቲካ ፓርቲ ሲሆን የትጥቅ ትግል ክንፍ ያለው የኢትዮጵያ የተቃዋሚ ፖለቲካ ፓርቲዎች ዋና አካል ነው።⁸ እ.አ.አ በ 2009 ዓ.ም የኢትዮጵያ መንግስት መፈንቅለ መንግስት መከራለማድረግ ሞክሯል በማለት ግንቦት 7 [ንክሰነበር](#)። ነገር ግን ግንቦት 7 ክሱን መሠረተ ቢስ ከስ ነው በማለት አጣጥሎታል። ይህ የኢትዮጵያ መንግስት ginbot7.org ን ለማገድ ያነሳሳበት ዋና ምክንያት ሊሆን ይችላል። በአስገራሚ ሁኔታ በምርምራችን ይህን ድረገጽ ለማግኘት በሚደረግ መከራ ወቅት ከፍተኛ ቁጥር ያላቸው ያልተለመዱ የኢንተርኔት እንቅስቃሴዎች [ለግኝተናል](#)። እ.አ.አ በመስከረም 2016 ብዙ የ HTTP ጂኤቲ (HTTP GET) ሪክዌስት ወደ ginbot7.org በመላክ ድረገጹን ለማግኘት ምርምር አድርገን ነበር ሆኖም ግን [ምንም ዓይነት ምላሽ አላገኘንም](#)።

[የኢትዮጵያ ሕዝባዊ አብዮታዊ ፓርቲ \(ኢሕአፓ\)](#) የመጀመርያው ዘመናዊ ፓርቲ እንደሆነ የሚታሰብ ሲሆን የተመሠረተው እ.አ.አ በ 1972 ነው። በእ.አ.አ በ 1974 በነበረው አብዮት ተማሪዎችን በማተባበር ከፍተኛ አስተዋዕጽ አድርጓል።⁹ እ.አ.አ በ 1970 ዎቹ የኢትዮጵያ መንግስት በኢሕአፓና በሌሎች የፖለቲካ ተቀናቃኞች ላይ ወደ 250000 ኢትዮጵያውያን የሞቱበትን [የቀይ ሽብርን](#) አወጀ። ምንም እንኳን የደርግ መንግስትን ለመጣል ብዙ አስተዋዕጽ ቢያደርግም ሕወሓት እ.አ.አ በ 1991 ሥልጣን ኬዘ በኋላ ኢሕአፓ ህገወጥ ፓርቲ ተባለ።

[የኦሮሞ ነጻ አውጪ ግንባር \(አነግ\)](#) በኦሮሞ ብሔረተኞች የራስን ዕድል በራስ ለመወሰን እ.አ.አ በ 1970 ዎቹ መጀመርያ የተቋቋመ የፖለቲካ ፓርቲ ነው። በኢትዮጵያ መንግስት የሽብርተኛ ድርጅት ተብሎ [ተሰይሟል](#)። [የኢትዮጵያ ሕዝቦች አርበኞች ግንባር](#) በሰሜን ምዕራብ ኢትዮጵያ የሚገኝ ተቃዋሚ ቡድን ሲሆን የኢሕአዴግን ስርዓት ለመጣል የተመሠረተ ነው። በጥናታችን መሠረት የሁለቱም ቡድኖች ድረገጽ በ HTTP ምላሽ ጉድለት የተነሳ ማግኘት አይቻልም።

በተመሳሳይ መልኩ የሁለት ታጣቂ የተቃዋሚ ቡድኖች፣ [የኦጋዴን ነጻ አውጪ ግንባር \(ONLF\)](#) እና [የአርበኞች ግንቦት 7 ለአንድነት ዴሞክራሲ ንቅናቄ](#) ድረገጾች በጥናታችን መሠረት የ HTTP ምላሽ ጉድለት አሳይተዋል። የኦጋዴን ነጻ አውጪ ግንባር በምስራቅ ኢትዮጵያ በሰማልያ ድንበር በኦጋዴን ክልል ውስጥ ለነጻነት የሚታገል የአስልምና ተገንጣይና ታጣቂ ቡድን ነው። በአስገራሚ ሁኔታ ከዚህ በፊት ባለው የዚህ ሪፖርት ክፍል ሠንጠረዥ እንደሚታየው [የኦጋዴን የዜና ድረገጹን](#) ማግኘት እንማይቻል [አይተናል](#)። በሌላ በኩል የ patriotg7.org, ድረገጹ መታገድ ምክንያት በዚህ ዓመት መጀመርያ [ከተገደሉት 20 የኢትዮጵያ መንግስት ወታደሮች](#) ጋር ሊያያዝ ይችላል።

የተመሳሳይ ጾታ ([LGBTI](#)) ግንኙነትን የሚደግፉ ድረገጾች

በምርመራችን መሠረት ወደ ድረገጾቹ ጥያቄ ስንልክ የ HTTP ምላሽ ባለማግኘታችን የተነሳ የተመሳሳይ ጾታ ግንኙነትን የሚደግፉ ድረገጾች የታገዱ ይመስላሉ። እነዚህ ድረገጾችና የምርመራችን ግኝቶች ከዚህ በታች በሚገኘው ሠንጠረዥ ተካተዋል።

Tested websites	DN S	HTTP-diff	HTTP-failure	TCP/IP	Anomalies
http://www.queernet.org	1	0	3	0	4

http://www.samesexmarriage.ca	0	0	4	0	4
http://www.ifge.org	0	0	4	0	4

የ [International Foundation for Gender Education](http://www.ifge.org) (IFGE) (ዓለም አቀፍ ጾታ ትምህርት ፋውንዴሽን) - መሠረቱን በፍሊዎሪዳ ደረጃ የትምህርት ድርጅት ሲሆን ጾታዎቻቸውን የቀየሩ ሰዎች ተቀባይነት እንዲያገኙ እስተዋጽኦ የሚያደርግ ነው። [samesexmarriage.ca](http://www.samesexmarriage.ca) የካናዳ ድረገጽ ሲሆን የተመሳሳይ ጾታ ጋብቻን ያስፋፋል። [QueerNet](#) የ [Online Policy Group](#) ፕሮጀክት ሲሆን (ለትርፍ ያልተቋቋመ እንላይን ፖሊሲ ምርምርና ለዲጂታል መብት ጉዳዮች የቆመ ነው) ለተመሳሳይ ጾታ ግንኙነት ደጋፊዎች ማህበረሰብ ነጻ የእንላይን አገልግሎት (ለምሳሌ ኢሜይል ሆስቲንግ፣ ድረገጾችና የአድራሻዎች ዝርዝር) የሚሰጥ ነው።

ይሁን እንጂ የተመሳሳይ ጾታ ወሲባዊ ድርጊት በኢትዮጵያ [የወንጀለኞች መቅጫ](#) እንቀጽ 629 እስከ 15 ዓመት እስራት የሚያስቀጣ ነው። እ.አ.አ በመስከረም 2016 ዓ.ም. ሰብዓም ድረገጾች ለማግኘት አይቸቻልም ነበር ሆኖም ግን በጥቅምት 2016 ዓ.ም. መጀመርያ ላይ ድረገጾቹን ማግኘት ይቻል ነበር።

የሰብዓዊ መብቶች ድረገጾች

በጥናታቸውን መሠረት ሁለት ሃሳብን በነጻነት መግለጽን የሚደግፉ ድረገጾች ያልተለመዱ የኔትወርክ እንቅስቃሴዎች አሳይተዋል።

Tested websites	DN S	HTTP-diff	HTTP-failure	TCP/IP	Anomalies
http://www.cyberethiopia.com	0	0	5	0	5
http://www.cyberethiopia.com/warka4/	0	0	5	0	5
http://www.fepproject.org	0	0	0	3	3

[ሳይበር ኢትዮጵያ](#) መሠረቱን በስዊስ ደረጃ ለትርፍ ያልተቋቋመ ድርጅት ሲሆን በኢንተርኔት ላይ የመናገርና ሃሳብን መግለጽ የሚደግፉ ፕሮግራሞችና ፖሊሲዎች ላይ በመምከር በኢትዮጵያ የሰብዓዊ መብቶችን የሚደግፍ ነው። [ፍሪ ኢክስፕሪሽን ፖሊሲ ፕሮጀክት](#) በሥነ-ጥበብና ምሁራዊ ነጻነት ላይ የሚመክር የባለሙያዎች ጥንቅር ነው። ስለዚህ በነጻ ንግግር፣ ኮፒራይትና የሚደያ ዴሞክራሲ ጉዳዮች ላይ ምርምርና ቅስቀሳ ያደርጋል።

ወደ [cyberethiopia.com](http://www.cyberethiopia.com) ጥያቄ ስንልክ የ HTTP ምላሽ አላገኘንም ይህ የሚያሳየው ድረገጹ መታገዱን ነው። የ [fepproject.org](http://www.fepproject.org) ን በተመለከተ ያገኘነው ውጤት የተለየ ነው። እ.አ.አ [በሰነድ በጥቅምት 2016 ዓ.ም.](#) ላይ ድረገጹን ለማግኘት ችለን ነበር። ይሁን እንጂ እ.አ.አ [በነቀሴና በመስከረም 2016 ዓ.ም.](#) ላይ የቲሲፒ ለመፍጠር ያደረገነው

ሙከራ በሙሉ ውጤታማ አልነበረም፣ ጊዜ ማለቁን የሚጠቁም ስህተት (timeout errors) ያሳይ ነበር። fepproject.org በቲሲፒ/አይፒ እገዳ እ.አ.አ በነሐሴና መስከረም 2016 ዓ.ም. ሆነ ተብሎ መታገዱ ወይም በተከታታይ የኔትወርክ ችግሮች ምክንያት ድረገጹ መሥራት አቁሞ እንደሆነ ግልጽ አይደለም።

ሳንሱርን/እገዳን ማለፍ የሚያስችሉ መሣሪያዎች ድረ ገጾች

የ HTTP ምላሽ አለመኖርን ከሚያሳዩት ብዙ ድረገጾች መሀከል ዋና የሳንሱር ማለፊያ መሣሪያዎች [ቶርናሳይፎን](#) ይገኙበታል።

Tested websites	DN S	HTTP-diff	HTTP-failure	TCP/IP	Anomalies
http://www.psiphon.ca	0	0	7	0	7
http://www.ultrasurf.us	0	0	7	0	7
http://www.torproject.org	0	0	7	0	7
https://ultrasurf.us	1	0	4	0	5
http://ultrasurf.us	0	0	5	0	5
http://psiphon.ca	0	0	5	0	5

ቶር ነጻና ኦፕን ሶርስ ኔትወርክ (የመጀመሪያው ኮድ ለማንም ግልጽ የሆነ ለማሻሻልና ለማሰራጨት) ሲሆን ግንኙነታቸውን በተሰበሰቡ የኔትወርክ ሪሌይስ ላይ ከእንዱ ወደ እንዱ እያነጠረ ማለትም ትክክለኛ የኮምፒውተር አድራሻቸውን በመደበቅየተጠቃሚዎቹን ማንነት የሚሰውርና ሳንሱርን እንደልፉ እንዲረዱ የተሰራ ነው። ሳይፎን ነጻና ኦፕን ሶርስ ኔትወርክ ሲሆን SSH, VPN, and HTTP ፕሮክሲ ቴክኖሎጂ በመጠቀም ተጠቃሚዎቹ ሳንሱርን እንዲያልፉ የሚያስችል ነው። አልት-ራሰርፍ ነጻ ሶፍትዌር ሲሆን HTTP ፕሮክሲ ሰርቨር በመጠቀም ተጠቃሚዎቹ ሳንሱርን እንዲያልፉ የሚያስችል ነው።

ሁለቱም ድረገጾች፣torproject.org እና ultrasurf.us እ.አ.አ በሰነድበጥቅምት 2016 ዓ.ም.ከ HTTP ምላሽ አለመኖር የተነሳ መገኘት አይችሉም ነበር። እ.አ.አ ከነሐሴ 2016 ዓ.ም ጀምሮ psiphon.ca ተመሳሳይ ችግሮች አሳዩ። ሶስቱም ድረገጾች የ HTTP ምላሽ ማጣት ችግር ማሳየታቸውና <http://ultrasurf.us>, <https://ultrasurf.us> እና <http://psiphon.ca> ከ <http://www.ultrasurf.us> and <http://www.psiphon.ca> በጥቁቁ በተሻለ መልኩ ሊገኙ መቻላቸውበተመረመረው ኔትወርክ ውስጥ የዲፕ ፓኬት ኢንስፐክሽን መኖሩን ያመለክታል።(በዚህ ሪፖርት በዲፒአይ ክፍል ስር እንደተገለጸው)

የ topproject.org [ለማግኘት እንደሚያቻል](#) በናረጋግጥም በምርመራው ወቅት የቶር ሶፍትዌር በኢትዮጵያ ውስጥ ታግዶ አላገኘነውም።

ሳንሱርን ማለፍ

ድረገጻቸው በኢትዮጵያ የታገዱባቸው ድርጅቶችና ኩባንያዎች ድረገጻቸውን በቶር ድብቅ አገልግሎት ሆስት በማድረግ የእይፒ አድራሻቸውን በመደበቅ የድረ ገጽ መታገድን ሊከላከሉ ይችላሉ። [Let's Encrypt](#)ን በመጠቀም ድረገጻቸው ላይ HTTPS መጨመር ይመከራል።

የታገዱ ድረገጻችን ለማግኘት የሚሞክሩ ግለሰቦች ከዚህ በታች የሚገኙትን የሳንሱርን/አገዳን ማለፍ የሚያስችሉ መሣሪያዎችና አገልግሎቶች መጠቀም ይችላሉ። ማሳሰቢያ - ምንም እንኳን ቶርን ጨምሮ ሌሎች የኢንተርኔት ደህንነት መሣሪያዎችን መጠቀም ህገወጥ እንደሆነ የሚገልጹ ምንም ህግ ባይኖርም ከዚህ በፊት ጠማሪያንና የሙብት ተሟጋኞች ላይ የዲጂታል ደህንነት መሣሪያዎችን መጠቀም በጸረ ሽብርተኛ አዋጅ ስር ክስ አስመስርቶባቸዋል። ይሁን እንጂ እነዚህን መሣሪያዎች መጠቀም የሚያስከትለውን የደገንነት አደጋ መረዳት አስፈላጊ ነው።

- የታገዱ ድረ ገጻችን ለማግኘት [Tor Browser](#) -የቶር አሳሽን (ወይም ሌላ የሳንሱርን/አገዳን ማለፍ የሚያስችሉ መሣሪያዎች) መጠቀም
- torproject.org የታገደ ከሆነ የቶር አሳሽን [እዚህ](#) ጋር በመጫን ማግኘት ይቻላል
- የቶር ኔትወርክ የታገደ ከሆነ [Tor bridges](#)ን በመጠቀም አገዳውን ማለፍና ኔትወርኩን ማግኘት ይቻላል።
- አንድርድርን በሚደግፍ መሣሪያ በቶር ኔትወርክ ላይ ዋትስአፕና (ሌሎች የፈጣን መልዕክት መለዋወጫ አፕሊኬሽኖችን) ለማግኘት [VPN mode of Orbot](#)ን መጠቀም።

የኢንተርኔት መዘጋት

እ.አ.አ በጥቅምት ወር ላይ የሞባይል ኢንተርኔት በኢትዮጵያ መዘጋቱን የሚገልጹ ብዙ ቁጥር ያላቸው [ሪፖርቶች](#) ወጥተዋል። በአገሪቱ ከሚገኙ ብዙ ተጠቃሚዎችም ይህ ሪፖርት ወደ አምነስቲ ኢንተርናሽናል ደርሷል።

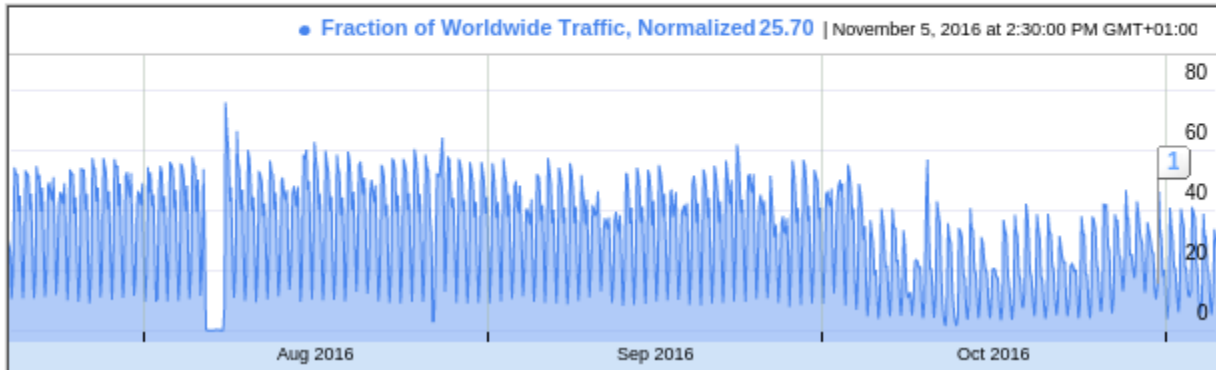
የኢኔ ሶፍትዌር ጥናቶች የታገዱ ድረገጻችንና አገልግሎቶችን ለመመርመር የተነደፉ ናቸው እንጂ አጠቃላይ የኢንተርኔት መታገድን አይቆጣጠሩም። ከዚህ የተነሳ ኢንተርኔት መዘጋቱን የሚጠቁሙ ሪፖርቶችን ለማረጋገጥ የሶስተኛ ወገን መረጃዎችን ([የ NDT መለኪያዎችንና የጉግል ግልፅ ሪፖርት የመሳሰሉትን](#)) ተመልክተናል።

ይህ ከሶስተኛ ወገን የተገኘ መረጃ በጥቅምት ወር ላይ የኢንተርኔት ትራፊክ መቀነሱን ያሳይ እንጂ እ.አ.አ በነሐሴ 2016 ዓ.ም. እንዳየነውና ሪፖርት እንዳደረገው ዓይነት የኢንተርኔት መዘጋት እንደተከሰተ ጠንካራ ማረጋገጫ የለውም።

ከዚህ በታች የሚገኘው ግራፍ [ከጉግል ትራንስፓረንሲ ሪፖርት\(ግልፅ ሪፖርት\)](#) የተገኘ ሲሆን፣ እ.አ.አ ከሐምሌ እስከ ሐዳር 2016 ዓ.ም. የነበረውን ከኢትዮጵያ የመነጨ አጠቃላይ የመረጃ ፍለጋ ትራፊክን የሳያል።

Ethiopia Google Search

Fraction of Worldwide Traffic, Normalized

የጉግል ትራንስፓረንሲ ሪፖርት፣ ኢትዮጵያ፣ የጉግል ፍለጋ ትራፊክ እ.አ.አ ከሐምሌ እስከ ሐዳር 2016 ዓ.ም.

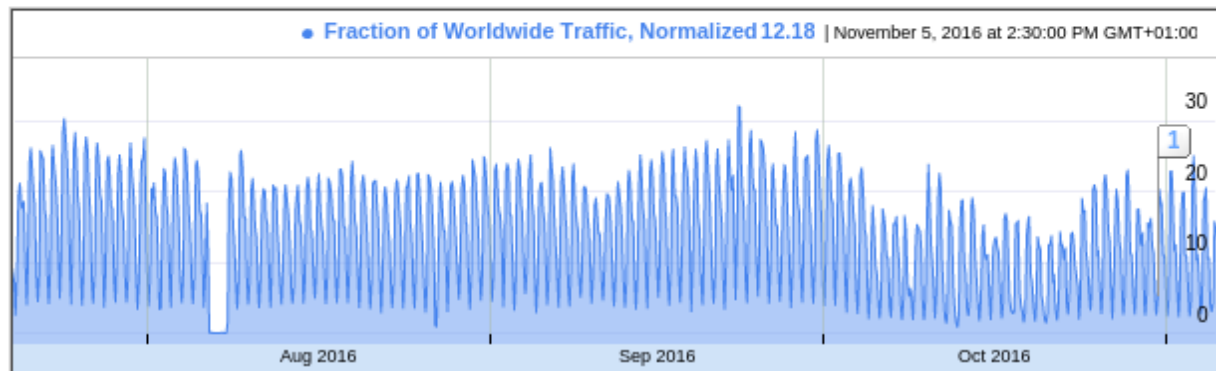
ምንም እንኳን በጥቅምት ወር ላይ የጉግል ፍለጋ ትራፊክ ቢቀንስም በነሐሴ መጀመርያ እንዳስተዋልነው ዓይነት መቋረጥ በግልጽ አይታይም።

የጉግል ካርታ በአብዛኛው በተንቀሳቃሽ ስልኮች እማካይነት የምንጠቀመው ሌላየጉግል አገልግሎት ነው። ስለዚህ እ.አ.አ ከሐምሌ እስከሐዳር 2016 ዓ.ም. ከኢትዮጵያ የመነጨውን የጉግል ካርታ ትራፊክን እንመለከታለን።

kgug

Ethiopia Google Maps

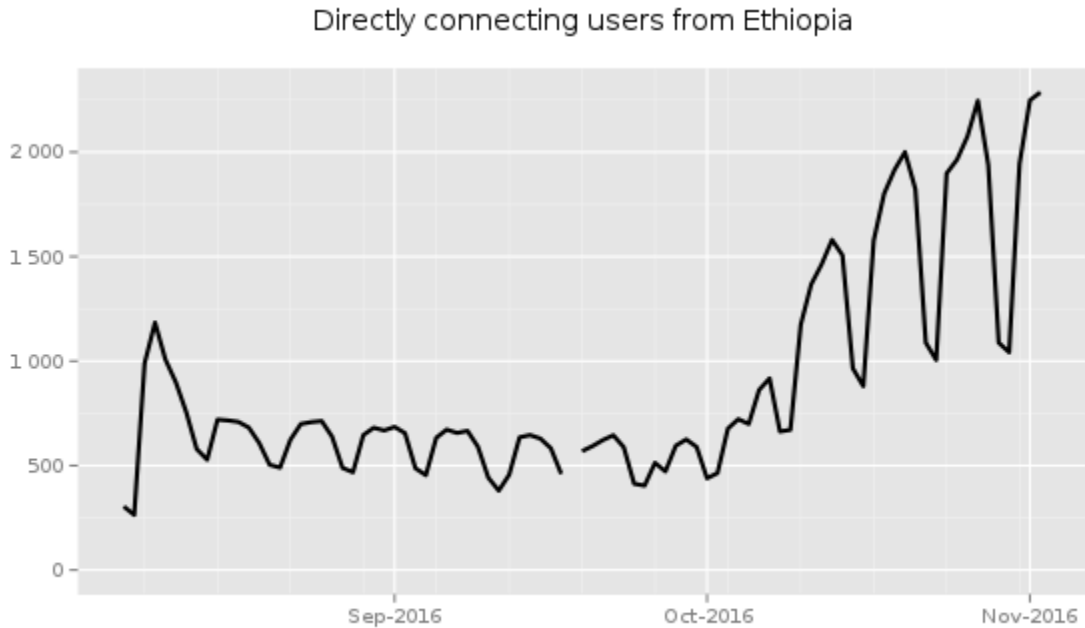
Fraction of Worldwide Traffic, Normalized

ከጉግል የፍለጋ ትራፊክ ጋር በተመሳሳይ ሁኔታ መልኩ የጉግል ካርታ ትራፊክ እ.አ.አ በነሐሴ 2016 ላይ የመቋረጥ ምልክት ያሳያል (የኢንተርኔት መዘጋት በተከሰተ ወቅት) ነገር ግን እ.አ.አ በጥቅምት 2016 ይህን ዓይነት ውጤት አያሳይም። ከዚህ በላይ ያለው ግራፍ እንደሚያሳየው በጥቅምት ወር የኢንተርኔት መቋረጥ ተከስቶ ከነበረ የተከሰተው

በተወሰኑ ቦታዎች ላይ በሚገኙ የተወሰኑ ኔትወርኮች እንጂ በአጠቃላይ በአገር አቀፍ ደረጃ ላይሆን እንደሚችል ነው። ከዚህም በላይ በጥቅምት ወር አጠቃላይ የኢንተርኔት ትራፊክ መቀነሱ በአንዳንድ ኔትዎርክ ላይ ከጊዜያዊ የሞባይል ኢንተርኔት መዘጋት ወይም የሳንሰር እንቅስቃሴዎች መጨመር የተነሳ ሊሆን ይችላል።

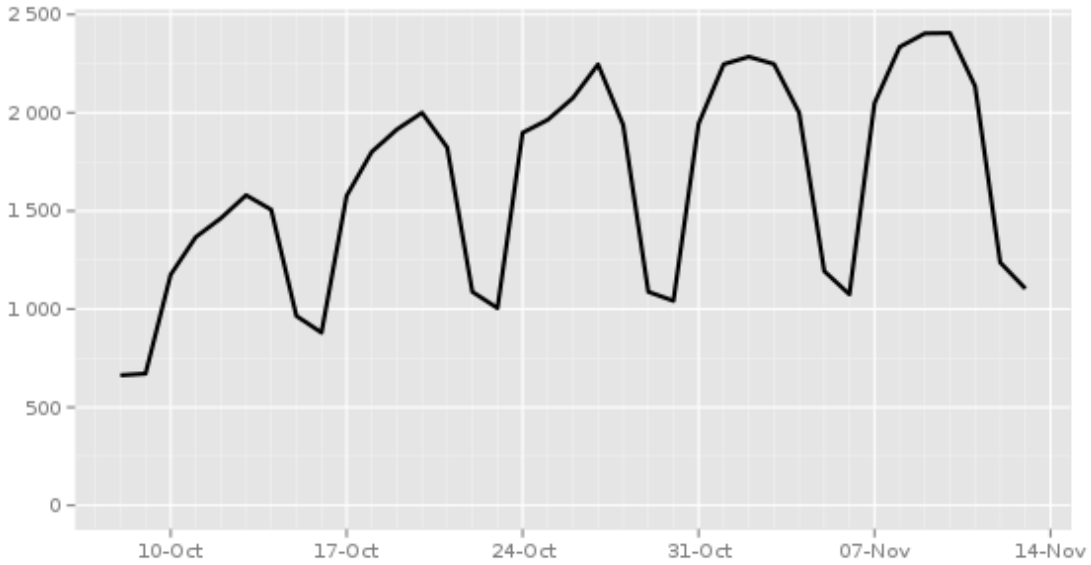
በሚያስገርም መንገድ ባለፈው ወር በኢትዮጵያ ውስጥ [የቶርን የሳንሰር ማለፊያ ሰፍትዌር](#) ተጠቃሚ በከፍተኛ ሁኔታ ጨምሯል። ይህ የሚጠቁመው የኢንተርኔት አገልግሎቶችን ማግኘት ከባድ ሊሆን መቻሉን ነው። ይህ [በቶር ሚትሪክስ](#) መረጃ ይታያል።

The Tor Project - <https://metrics.torproject.org/>

ከዚህ በታች የሚገኘው ግራፍ ከጥቅምት 8 ጀምሮ የአስቸኳይ ጊዜ አዋጅ ሲታወጅ ቶርን ለጥቅም መዋል እንደት እንደጨመረ ያሳያል።

Directly connecting users from Ethiopia

The Tor Project - <https://metrics.torproject.org/>

[የቶር ሚትሪክስ መረጃ](#) ከሶስተኛ ወገን የትራፊክ ዳታ ጋር ሲጨመር [የአስቸኳይ ጊዜ አዋጁ ከታወጀ](#) በኋላ የሳንሱር እንቅስቃሴዎች እንደጨመሩ ያሳያል። ምንም እንኳን የኢንተርኔት አገልግሎት መቋረጡን የሚጠቁም ጠንካራ ማስረጃ ባይኖርም የተወሰኑ የሞባይል ኔትወርኮች ለተወሰነ ጊዜ በተወሰኑ ቦታዎች ላይ ለተወሰነ ጊዜ ጠቋርጠው ሊሆን ይችላል።

የሞባይል ኢንተርኔት መዘጋቱን ማረጋገጥ አለመቻላችን በተወሰነ ደረጃ ከመረጃ ምንጮቻችን ውስንነት ሊሆን መቻሉንም መጥቀስ አስፈላጊ ነው። ስለዚህ የኢንተርኔት መዘጋትና ሌሎች የሳንሱር እንቅስቃሴዎች ይመረመሩና በማስረጃ ይረጋገጡ ዘንድ ኢንተርኔት አቅራቢ ድርጅቶችን፣ ፌስቡክን፣ ማይክሮሶፍትን፣ ያሁንና ትዊተርን ጨምሮ የኢንተርኔት ትራፊክ ላይ ግልጽነት የተሞላ አሠራርን እንዲያገለግሉ እንመክራለን።

የዓለም አቀፍ ሰብዓዊ መብቶች ህግ

ኢትዮጵያ አባል የሆነችበት በየዓለም አቀፍ የሲቪልና የፖለቲካ መብቶች ስምምነት ሃሳብን በነጻነት የመግለጽ መብትን ያረጋግጣል። ይህ መረጃን የመፈለግ፣ የመቀበልና ሁሉንም ዓይነት መረጃና ሃሳብ በቃልም ይሁን በጽሑፍ ወይም በሕትመት፣ በጥበብ መልክ ወይም በመረጠው ሌላ ሚዲያ የማካፈል ነጻነትን ያካትታል።(1) ይህ መብት ኢትዮጵያ አባል በሆነችበት የአፍሪካ ሰብዓዊ መብቶች ቻርተር ላይ በአንቀጽ 9 የተጠበቀ ነው።(2)

ሃሳብን በነጻነት የመግለጥ መብት በየዓለም አቀፍ የሲቪልና የፖለቲካ መብቶች ስምምነት ስር በህጋዊ መንገድ አገዳ ሊጣልበት የሚችል ቢሆንም አገዳው በስምምነቱ ውስጥ የተዘረዘሩ ብዙ ህጋዊ መስፈርቶችን ሊያሟላ ይገባል። ከእነዚህ መስፈርቶች ውስጥ አንዱ “አገዳው መቅረብ ያለበት አንድን ግለሰብ የራሱን ባሕርይ በራሱ እንዲያስተካክል በሚያስችል መልኩ በበቂ ጥንቃቄ በተረቀቀ ህግ ነው” የሚል ነው። በተጨማሪም “ሕገ ሃሳብን

በነጻነት የመግለጽ መብት ላይ ገደብ የመጣልን ልክ የለሽ መብት ሕጉን የማስፈጸም ኃላፊነት ለተሰጣቸው ሊሰጥ አይችልም።”(3)

የሚጣለው ገደብ በየዓለም አቀፍ የሲቪልና የፖለቲካ መብቶች ስምምነት ሥር ከተዘረዘሩት ሕጋዊ ዓላማዎች ውስጥ አንዱን ለማሳካት አስፈላጊ መሆን አለበት የሚለው ተጨማሪ መስፈርት ነው። ይህ ማለት የገደብ ርምጃዎች ከተመጣጣኝነት መርሕ ጋር መስማማት አለበት፤ ዓላማቸው መከላከል ከሆነው ርምጃዎች መሀከል ብዙ መብትን የማይጋፉ መሆን አለበት ማለት ነው።(4)

ከዚህ በተጨማሪ በየዓለም አቀፍ የሲቪልና የፖለቲካ መብቶች ስምምነት ሃሳብን በነጻነት የመግለጽ መብትን ለጦርነት፣ መድልዎን፣ሁከትን ወይም አለመቻቻልን የሚዘራ የዘር ወይም የኃይማኖት ጥላቻን ለመቀስቀስ መጠቀምን ይከለክላል።⁷

የኢንተርኔት መረጃዎችን ስለማገድ የተባበሩት መንግስታት የሰብዓዊ መብቶች ኮሚቴ እንዲህ በማለት በአጽንኦት ተናግሯል፡-

“የትኛውም ዓይነት ገደቦች ይዘት ተኮር መሆን አለባቸው እንዲሁም በአንዳንድ ድረ ገጾች ላይ አጠቃላይ ገደብ መጣል በየዓለም አቀፍ የሲቪልና የፖለቲካ መብቶች ስምምነት አንቀጽ 19 ክፍል 3 ጋር ይጋጫል። በተጨማሪም መንግስትን ወይም መንግስት የሚከተለውን የፖለቲካ ሥርዓት የሚቃወም ሕትመት በማሰራጨት ብቻ ድረ ገጹን ወይም የመረጃ ምንጭን ማገድ ከክፍል 3 ጋር አይስማማም። ” (5)

የተባበሩት መንግስታት የሰብዓዊ መብቶች ምክር ቤት በቅርቡ ሆነ ብሎ በኢንተርኔት የመረጃ ስርጭትን ወይም የኢንተርኔት ተደራሽነትን ማገድና መረበሽ የዓለም አቀፍ የሰብዓዊ መብቶች ህግን የሚጥስ በመሆኑ ሁሉም አገራት ከዚህ እንዲቆጠቡና እንዲያቆሙ በማያሻማ መልኩ አውግዟል።(6)

በየዓለም አቀፍ የሲቪልና የፖለቲካ መብቶች ስምምነት እነዚህ መብቶች በአስቸኳይ አደጋ ጊዜ እንዲጣሱ/እንዲገደቡ ይፈቅዳል።(7) ይሁን እንጂ ይህ ህጋዊ የሚሆነው የተለያዩ መስፈርቶች ሲሟሉ ነው። ከዚህ ሁሉ በላይ “ሁኔታው ሕዝቡን አደጋ ላይ በመጣል የሀገሪቱን ደኅንነት የሚያሰጋ በመሆኑ መንግስት የአስቸኳይ ጊዜ አዋጅ በይፋ ሲያውጅ ነው።”(8) በተጨማሪም እነዚህ በተፈጠረው ችግር ምክንያት የሚገደቡ መብቶች ብዛት የችግሩ ሁኔታ በሚጠይቀው ልክ ብቻ መወሰን አለባቸው።(9) የአፍሪካ ሰብዓዊ መብቶች ቻርተር በአስቸኳይ አደጋ ጊዜም ቢሆን መብቶች እንዲጣሱ/እንዲገደቡ አይፈቅድም።(10)

የኢትዮጵያ መንግስት ከኢሬቻ ኦሳዛኝ አደጋ በኋላ የተፈጠረው አመጽ የአስቸኳይ ጊዜ አዋጁን እንዳስከተለ በመደጋገም አስረግጦ ተናግሯል። ምንም እንኳን ከኢሬቻ ኦሳዛኝ አደጋ በኋላ የተከሰተው ጥቃት እና ግጭቶች በተወሰኑ የኦሮሚያና የአማራ ክልሎች ቢሆንም በአዋጁ ስር የተጣሉት ገደቦች ለሁሉም የአገሪቷ ክፍሎች ተግባራዊ የሚሆኑ ናቸው። ስለዚህ የኢንተርኔትና የማኅበራዊ ሚዲያ መገደብን ጨምሮ ከስምንቱ ወጣ የሚሉት ርምጃዎች የሚሸፍኑት ቦታ፣የአስቸኳይ ጊዜ አዋጁ መታወጅ ካስከተለው የችግሩ ጫና ጋር አይመጣጠንም። አለመረጋጋቱ የተፈጠረው በተወሰኑ የኦሮሚያና የአማራ አውራጃዎች¹¹ ቢሆንም የአስቸኳይ ጊዜ አዋጁ በአገሪቷ በሙሉ ላይ የጫናቸው ከስምምነቱ የሚወጡ ርምጃዎች የጂኦግራፊያዊ ተመጣጣኝነትን መስፈርት አያሟሉም።

(1) የዓለም አቀፍ የሲቪልና የፖለቲካ መብቶች ስምምነት፣ አንቀጽ 19.2

(2) <http://www.achpr.org/instruments/achpr/>

(3) የተባበሩት መንግስታት የሰብዓዊ መብቶች ኮሚቴ፣ አጠቃላይ አስተያየት 34፣ አንቀጽ 25

(4) የተባበሩት መንግስታት የሰብዓዊ መብቶች ኮሚቴ፣ አጠቃላይ አስተያየት 34፣ አንቀጽ 34

(5) የተባበሩት መንግስታት የሰብዓዊ መብቶች ኮሚቴ፣ አጠቃላይ አስተያየት 34፣ አንቀጽ 43

(6) የተባበሩት መንግስታት የሰብዓዊ መብቶች ምክር ቤት፣ የሰብዓዊ መብቶችን በኢንተርኔት ላይ ማስተዋወቅ፣ መጠበቅና መለማመድ፣ A/HRC.32/L.20, አንቀጽ 10

(7) የዓለም አቀፍ የሲቪልና የፖለቲካ መብቶች ስምምነት፣ አንቀጽ 4

(8) የተባበሩት መንግስታት የሰብዓዊ መብቶች ኮሚቴ፣ አጠቃላይ አስተያየት 29፣ አንቀጽ 2

(9) የተባበሩት መንግስታት የሰብዓዊ መብቶች ኮሚቴ፣ አጠቃላይ አስተያየት 29፣ አንቀጽ 4

(10) <http://www.achpr.org/instruments/achpr/>

⁷ የዓለም አቀፍ የሲቪልና የፖለቲካ መብቶች ስምምነት፣ አንቀጽ 20(1) እና (2)

መደምደሚያ

በኢትዮጵያ ወቅታዊ ከባድ ተቃውሞ መሀል [ዋትስአፕ ታግዶ](#) እንደነበርና በድብቅ [የዲፕ ፓኪት ኢንሰፐክሽን](#) መሣሪያ ሥራ ላይ እንደሚውል በተጨማሪም እንደ ነጻ የኢትዮጵያ ሚዲያ ድረገጽን (ecadforum.com) ለማግኘት የሚደረግ ሙከራን ለማግራት እንደሚጠቅም እግኝተናል።

እንደ ምርምራችን አካል [የኢ.ኔ.ኔት ወርክ ልኪት ምርመራዎችን](#) በመጠቀም ከኢትዮጵያ ውስጥ (ኢትዮጵያ) ከአመቺ ስፍራ በመሆን በአጠቃላይ [1403 የተለያዩ ዓይነት URLs](#) መርምረናል። ምንም እንኳን ብዙዎቹ URLs የኔትወርክ መሰናክል መኖሩን ቢያሳዩም ከዚህ በታች የሚገኙት የ URLs ዓይነቶች ግንባር መራው ወቅት (እ.አ.አ ከሰኔ 15 እስከ ጥቅምት 7 2016 ዓ.ም) በሙሉ በተደጋጋሚ [ያልተለመዱ የኔትወርክ አንቅስቃሴዎች](#) እሳይተዋል።

- የዜና ማሰራጨዎችና አንላይን ፎረም
- የፖለቲካ ተቃዋሚዎች ድረገጾች
- የተመሳሳይ ጾታ ግንኙነትን መብት የሚደግፉ ድረገጾች
- ሃሳብን በነጻነት መግለጽን የሚደግፉ ድረገጾች

- ሳንሱርን ለማለፍ የሚጠቅሙ መሣሪያዎች ([ቶርና ሳይፎንንን](#) ይጨምራል)

እነዚህ ሁሉ ድረገጾች በተጠየቁ ጊዜ በተደጋጋሚ የ HTTP ምላሽ መስጠት እልቻሉም ነገር ግን የእነዚህ ድረገጾች ሌላ ሥራዎች ሲመረመሩ እንዳንዶቹ ሳንሱርን ማለፍ ችለዋል። ይህ እካሄድ h.ecadforum.com ጋር ተመሳሳይ ውጤት አለው። ይህ የሚያሳዩው አብዛኛዎቹ (ሁሉም ካልሆኑ) የድረገጽ ዓይነቶች በዲፒኦይ መሣሪያ የሚጣሩ ሳይሆኑ እንማይቀር ነው።

አሁን የኢትዮጵያ መንግስት በዚህ ጥናት ምክንያት ለተገኙት አብዛኛዎቹ የሳንሱር እንቅስቃሴዎች [የአስቸኳይ ጊዜ አዋጁን](#) እንደምክንያት ሊጠቀም ይችላል። ይሁን እንጂ ዋትስአፕ፣ የዜና ማሰራጨዎች፣ ኦንላይን ፎረምዎችና የፖለቲካ ተቃዋሚዎች ድረገጾች ከአስቸኳይ ጊዜ አዋጁ በፊትና በከባድ ተቃዋሚዎች ወቅት ፈልገው ይደረጉ እንደነበር መጥቀስ አስፈላጊ ነው።

የዓለም አቀፍ የሲቪልና የፖለቲካ መብቶች ስምምነት የሰብዓዊ መብቶች ኮሚቴ የአስቸኳይ ጊዜ አዋጅ የችግሩ ሁኔታ የሚጠይቀውን ብቻ መሸፈን እንዳለበት ያምናል።

“ከስምምነቱ የወጡ ርምጃዎችን ለመውሰድ ዋናው መስፈርት በአንቀጽ 4 ክፍል 1 እንደደተጠቀሰው፣ እንደዚህ ዓይነት ርምጃዎች (የአስቸኳይ ጊዜ አዋጅ ማወጅ) የችግሩ ሁኔታ በሚጠይቀው ልክ ብቻ መወሰን አለባቸው። ይህ መስፈርት የአስቸኳይ ጊዜ አዋጁ ሥራ ላይ የሚቆይበትን ወቅት፣ የሚሸፍነውን ቦታና ይዘት እንዲሁም በድንገተኛ ችግሩ የተነሳ ከስምምነቱ በመውጣት የወሰዱ ርምጃዎችን ይመለከታል።”¹⁰

የመፍትሔ ሃሳብ ጥቆማዎች

ለኢትዮጵያ መንግስት

አምነስቲ ኢንተርናሽናል የኢትዮጵያ መንግስት በኢንተርኔት ላይ ሃሳብን በነጻነት የመግለጽ መብትን እንዲያከብርና እንዲጠብቅ እንዲሁም እንዲያሟላ ይጠይቃል። በተለይም የኢትዮጵያ መንግስት የሚከተሉትን እንዲያደርግ ይጠይቃል።

- የኢንተርኔት አገልግሎትን ከማገድ እንዲቆጠብ፣
- ህገወጥ ከሆነ የኢንተርኔት ሳንሱር እንዲቆጠብ፣
- መረጃን የመፈለግና የማካፈል መብት ላይ የተጣሉ የትኛውም ዓይነት ገደቦች ከየዓለም አቀፍ የሲቪልና የፖለቲካ መብቶች ስምምነት አንቀጽ 19(3) መስፈርቶች ጋር እንዳይጣረሱ መጠንቀቅና ገደቦቹ ለህጋዊ ግምገማ ክፍት እንዲሆኑ ማድረግ፣

ለማኅበራዊ ሚዲያ ድርጅቶች (ለምሳሌ፣ ፌስቡክና ትዌተር)

- የኢንተርኔት መዘጋትና ከባድ የኔትወርክ መቋረጥ ሲከሰት ግልጽነት የተሞላ አሠራር እንዲኖር በዓለም ዙሪያ ካሉ አገሮች የሚመነጭ የኔትወርክ ትራፊክ መረጃን ለሕዝብ ይፋ አድርግ።

ክፍል 2: የጥናት ዘዴ

ይህ ጥናት የተከተለው የጥናት ዘዴ በኢትዮጵያ ያሉ የሳንሱር ክስተቶችን ለይቶ ለማወቅ የሚከተሉትን አካቷል፡-

- የምርመራዎች ዝርዝር
- የኦኔ የኔትወርክ (አውታረ መረብ) ልኬቶች
- የመረጃ ትንተና

[የ OONI ነጻ የሶፍትዌር ምርመራዎች](#) የተካሄዱት በኢትዮጵያ ውስጥ በአመቺ ቦታ (ኢትዮጵያ) ላይ ነው። እንዲያውም ምርመራዎች ሁለት የዩኒኮድ (URLs) ዝርዝሮችን መርምረዋል፤ ከእነዚህ [አንዱ ለኢትዮጵያ አገባብነት ያለው](#) (relevant) ሲሆን [ሌላኛው](#) ከየትኛውም የዓለም ክፍል ሊገኙ/ሊከፈቱ የሚችሉ URLs ናቸው። በእነዚህ ሁለት ዝርዝሮች ውስጥ የተካተቱት ሁሉም URLs ታገደው መሆን አለመሆኑ ተመርምሯል። ለሳንሱር፣ ክትትል ለማድረግ/ለመሰለል/ የኢንተርኔት ትራፊክን ለማወክ የሚውሉ ሲስተሞች በተመረመረው መረብ/ኔትወርክ ውስጥ መኖራቸውን ለመረዳት ሌሎች የኦኔ ምርመራዎች ተደርገዋል። የኔትወርክ መለኪያ መረጃው ከተሰበሰበ በኋላ የኢንተርኔት ሳንሱርንና ትራፊክ ማወኪያ መኖሩን በሚያረጋግጡ ልኬቶች ውስጥ እንዲያልፍና እንዲፈተሽ ተደርጓል።

የምርመራው ወቅት እ.አ.አ በሰኔ 15 2016 ዓ.ም. ጀምሮ በ ጥቅምት 7 2016 ዓ.ም. ተጠናቋል።

የምርመራዎች ዝርዝር

ሳንሱርን ለይቶ ለማወቅ ዋና አስፈላጊ ነጥብ መታገዳቸውን ለመመርመር የትኛዎቹን ድረገጾች መምረጥ እንዳለብን መወሰን ነው።

ኡኒፕሮብ የተሰኘው የኦኔ [ሶፍትዌር](#) በልዩ የምርመራ ዝርዝር ውስጥ የሚገኙትን URLs መታገድ አለመታገዳቸውን ለመመርመር የተነደፈ ነው። ኡኒፕሮብ በነባሪነት [“የዓለም አቀፍ ምርመራ ዝርዝርን”](#) ይመረምራል። ይህ ዝርዝር አብዛኛዎቹ በእንግሊዝኛ ቋንቋ የሆኑ ዓለም የሚጠቀሙትን ብዙ ጠቃሚ ድረገጾች ያካትታል። እነዚህ ድረ ገጾች የዜና ሚዲያ፣ የፋይል መጋራትና ባህል (file sharing and culture)፣ ፖርኖግራፊ፣ የፖለቲካ ተቃውሞ ወይም ጥላቻን የሚዘራ ንግግርን የመሳሰሉ ተቃውሞ ሊያስነሱ የሚችሉ ክፍሎችን ያይዘው [በ 30 ክፍሎች](#) ስር ይመደባሉ።

እነዚህ ክፍሎች የተለያዩ ድረገጾች መመርመራቸውን ለማረጋገጥ መርዳት ብቻ ሳይሆን የሳንሱር ክስተቶች የሚያመጡትን ተጽዕኖ ለመመርመር ያስችላሉ። (ለምሳሌ አብዛኛዎቹ የታገዱት ድረገጾች “በሰብዓዊ መብቶች” ዘርፍ ስር የሚመደቡ ከሆኑ በሌላ ቦታ ከታገዱ ድረገጾች ይልቅ ትልቅ ተጽዕኖ ሊኖረው ይችላል።) ተቃውሞ ሊያስነሱ የሚችሉ ክፍሎች (ፖርኖግራፊና ጥላቻን የሚዘራ ንግግር የመሳሰሉት) በምርመራው ውስጥ የመካተታቸው ዋና

ዓላማ ከባህርያቸው የተነሳ ሊታገዱ ስለሚችሉ ነው። ይህ ደግሞ በአንድ አገር ውስጥ በሌላ ቦታ የሚገኝን ሳንሱር ለማግኘት የሚረዱ ልኬቶችን ለማግለበት ያስችላል።

በዓለም አቀፍ የምርመራ ዝርዝር ውስጥ የተካቱትን URLs ከመመርመር በተጨማሪ ኡኒፕሮብ ተጠቃሚው ኡኒፕሮብን ለሚጠቀምበት አገር ተለይቶ የተፈጠረ ዝርዝርን (ይህን የመሰለ ዝርዝር የሚገኝ ከሆነ) እንዲመረምር ተደርጎ የተዘጋጀ ነው። ከዓለም አቀፍ የምርመራ ዝርዝር በተለየ [አገር ተኮር የምርመራ ዝርዝሮች](#) በአገሪቱ ቋንቋዎች የተዘጋጁ በአገሪቱ ውስጥ ብዙዎች የሚጠቀሟቸው ጠቃሚ ድረገጾችን ያካትታሉ። ከዚህ በፊት እንደተባራረው አገር ተኮር የምርመራ ዝርዝሮች ልክ እንደ ዓለም አቀፍ የምርመራ ዝርዝር በ 30 ክፍሎች ስር የሚመደቡ የተለያዩ ድረገጾችን ያካትታሉ።

ሁሉም የምርመራ ዝርዝሮች በሲቲዝን ላብ ውስጥ በጊት-ሁብ ሆስት (Host) የሚደረጉ ሲሆን ኡኒንና ሌሎች የኔትወርክ መለኪያ ፕሮጀክቶች ለሳንሱር ምርመራ የሚረዱ የ URLs ዝርዝር እንዲያዘጋጁና እንዲጠብቁ ይረዳሉ። በምርመራው ዝርዝር ውስጥ URLsን ለመጨመር የሚረዱ መስፈርቶች የሚከተሉትን ያካትታሉ፡-

- URLs በአገሪቱ ውስጥ የሚገኙ የማግለበጫና ፖለቲካዊ ጉዳዮችን የሚሸፍኑ ናቸው።
- URLs ከሚያካትቱት ጥንቃቄ የሚያሻ ይዘት የተነሳ ለእገዳ የተጋለጡ ናቸው (ይህ ማለት፣ ፖለቲካውን ለመንቀፍ ለመንካት የማይደፈሩ ርዕሶችን ይዳስሳሉ)
- URLs ከዚህ በፊት ታግደው ነበር።
- ተጠቃሚዎች እነዚህን URLs ለማግኘት ተቸግረዋል።

ከላይ የተጠቀሱት መስፈርቶች እንደገለጹት እነዚህን የመሰሉ URLs ሊታገዱ ይችላሉ። ይህ በአንድ አገር ውስጥ በሌላ ቦታ የሚገኝን ሳንሱር ለማግኘት የሚረዱ ልኬቶችን ለማግለበት ያስችላል። ከዚህ በተጨማሪ URLsን ለመጨመር የሚረዱ ሌላ መስፈርት URLs ሊመደቡባቸው በሚችሏቸው 30 ክፍሎች ውስጥ ይንጸባረቃል። ለምሳሌ እነዚህ ክፍሎች የፋይል መጋራት ክፍልን (file sharing)፣ የሰብዓዊ መብቶች ክፍልንና የዜና ሚዲያን ክፍልን ሊያካትቱ የሚችል ሲሆን በእነዚህ ክፍሎች ውስጥ የፋይል መጋራትና ፕሮጀክቶች (file sharing projects)፣ የሰብዓዊ መብቶች ላይ የሚሠሩ መንግስታዊ ያልሆኑ ድርጅቶችና የሚደያ ድርጅቶች ድረገጾች ሊጨመሩ ይችላሉ።

ይህ ጥናት በሲቲዝን ላብ በተዘጋጁት በሁለቱም የኢትዮጵያ የምርመራ ዝርዝርና በዓለም አቀፍ ዝርዝር ስር የተካተቱት URLs እገዳ ተጥሎባቸው እንደሆነ ተመርምረዋል።

የዚህ ጥናት ዋና ውሳኔን ለምርመራ የተመረጡት URLs የአመራረጥ ላይ የነበረው ቅድመ - ዝንባሌ (bias) ነው። ለምሳሌ የ URLs አመራረጥ መስፈርቶች የሚከተሉትን ያካትቱ ነበር፡

- ይዘታቸው ፖለቲካን የሚነቅፍ በመሆኑ የመታገዳቸው እድል ሰፊ የሆነ ድረገጾች
- ከዚህ በፊት ታግደው የነበሩ በመሆኑም በድጋሚ የመታገዳቸው እድል ሰፊ የሆነ የድርጅቶች ድረገጾች
- የሰብዓዊ መብቶች እገዳንና ጥሰትን የሚዘግቡ ድረገጾች

ከዚህ ጥናት ዋና ዓላማዎች ውስጥ አንዱ በአገሪቱ ዙሪያ ግልጽ ውይይትንና የመረጃ ተደራሽነትን በመገደብ ተቃውሞን የሚገልጹ ድረገጾች ታግደው መሆናቸውንና ከሆነም እስከየት ድረስ መታገዳቸውን መመርመር ነው። ስለሆነም ከላይ የተጠቀሰው መስፈርት ለምርመራው የተመረጡት URLs አመራረጥ ከጥናቱ ዓላማ አንጻር ቅድመ ዝንባሌን ያንጸባርቃል። ከዚህ ቅድመ ዝንባሌ የተነሳ የዚህ ጥናት ግኝቶች ለተመረመሩት ድረገጾች ብቻ የሚሠሩ መሆኑንና ከምርመራው ወቅት በፊትና በኋላ የነበሩትን ሌሎች የሳንሱር ክስተቶች ሙሉ በሙሉ አንደማያሳይ እውቅና መስጠት ያስፈልጋል።

የኡኔ ኔትወርክ ልኬቶች

[አፕን ኦብዘርቫቶሪ ለፍ ኔትወርክ ኢንተርፌስ \(ኡኔ\)](#) ነጻ የሶፍትዌር ፕሮጀክት ሲሆን ዓላማው በኢንተርኔት ሳንሱርና የኢንተርኔት ማዛባት (traffic manipulation) ላይ ግልጽነት የተሞላበት አሰራርን በዓለም ዙሪያ መጨመር ነው። እ.አ.አ ከ 2011 ዓ.ም. ጀምሮ የሚከተሉትን ይመረምር ዘንድ ኡኔ ብዙ [ነጻና ግልጽ የሶፍትዌር ምርመራዎችን](#) ገንብቷል።

- የድረገጾችን መታገድ
- የፈጣን መልዕክት መለዋወጫ አፕሊኬሽኖች መታገድ
- ሳንሱርና ትራፊክ ማዛባት የሚያስከትሉ ስርዓቶችን መለየት
- ሳንሱርን ለማለፍ የሚረዱ መሳሪያዎችና ጥንቃቄ የሚያስፈልጋቸው ጎራዎች (sensitive domains) ተደራሽነት (ለምሳሌ እንደ ቶር፣ ሳይፎንና ላንተርን የመሳሰሉት)

ለዚህ ጥናት አካል ይህን ዘንድ ከዚህ በታች የተዘረዘሩት የኡኔ ሶፍትዌር ምርመራዎች ከአመቺ ስፍራ በኢትዮጵያ ውስጥ ተካሂደዋል።

- [ዌብ ኮኔክቲቪቲ](#)
- [HTTP ኢንቫሊድ ሪክዌስት ላይን](#)
- [HTTP ሂደር ፊልድ ማኔፒውሊሽን](#)
- [HTTP ሆስት](#)

የዌብ ኮኔክቲቪቲ ምርመራው የተካሄደው የተመረጡ URLs (በዓለም አቀፍ የምርመራ ዝርዝርና በኢትዮጵያ ምርመራ ዝርዝር ውስጥ የተካተቱ) በምርመራው ወቅት መታገድ አለመታገዳቸውን፣ከታገዱም እንዴት እንደደታገዱ ለመረዳት ታስቦ ነው። የ HTTP ኢንቫሊድ ሪክዌስት ላይንና የ HTTP ሂደር ፊልድ ማኔፒውሊሽን ምርመራዎች የተካሄዱት በሚመረመረው ኔትወርክ ላይ ሳንሱርና ስለላን ለማድረግ የሚረዱ ስርዓቶች መኖራቸውን ለመመርመር ነው። የ HTTP ሆስት ምርመራ የተደረገው የሚመረመሩት URLs መታገዳቸውን ለማየት ብቻ ሳይሆን እገዳውን ለማስፈጸም በሚመረመረው ኔትወርክ ውስጥ የተለዩ ስርዓቶችን ተጠቅመው እንደሆነም ለመመርመር ነው። ከዚህ በታች ያለው ክፍል ሁሉም ምርመራዎች እንዴት የኢንተርኔት ሳንሱርና የትራፊክ ማዛባት ለመለየት እንዲረዱ ታስቦ እንደተሰሩ ያሳያል።

የዌብ ክትትል

ይህ ምርመራ ደረጃዎች መሥሪታቸውን ይመረምራል።

የሚያሰሩ ከሆነ ወደ ደረጃዎቹ መድረስ የሚያቻለው በዲ.ኤ.ን.ኤ.ስ.ታ.ም.ፕ.ሪ.ንግ (DNS tampering) ትሩ.ሲ.ፒ.ግንኙነት (TCP connection RST/IP blocking) ወይም በት.ሪ.ንግ.ፕ.ሪ.ንግ. HTTP ፕሮክሲ (transparent HTTP proxy)

ታግደው መሆኑን ለመመርመር ይሞክራል።

- ረዘመኛ ለይደንቲሬኬሽን (resolver identification)
- ዲ.ኤ.ን.ኤ.ስ ሉክላፕ (DNS lookup)
- ትሩ.ሲ.ፒ ኮኔክት (TCP connect)
- HTTP ጂ.ኤ.ቲ ሪከዌስት (HTTP GET request)

በነባሪነት ይህ ምርመራ ከላይ የተጠቀሱትን (በተጠቃሚው ኔትወርክ ላይ ብቻ መሰረት የሚሻለውን የመጀመርያውን ደረጃ ለይደንቲሬሽን) በኮንትሮል ስርዓትና በተጠቃሚው ኔትወርክ ላይ ያካሂዳል። ከሁለቱም ኔትወርክ የተገኘው ውጤት ተመሳሳይ ከሆነ በኔትወርኩ ላይ ጣልቃ የገባ ምንም ነገር የለም ማለት ነው ነገር ግን ውጤቱ የሚለያይ ከሆነ ተጠቃሚው የሚመረምረው ደረጃ ሳንሰር ተደርጓል ማለት ነው።

ከዚህ በታች ያለው ተጨማሪ መረጃ በዌብ ክትትል ስር የሚካሄዱት ምርመራዎች እንዴት እንደሚሰሩ እያንዳንዱን ደረጃ ያብራራል።

1. ረዘመኛ ለይደንቲሬኬሽን (Resolver identification)

የሆስት ኔም (ለምሳሌ torproject.org) ወደ ኮምፒውተር አድራሻ /አይ.ፒ. አድራሽ/IP address (ለምሳሌ 38.229.16) የሚለው ጠው የደሚይን ኔም ሲስተም (የደሚይን ስም አሰጣጥ DNS) ነው። ከሌሎች በተጨማሪ የኢንተርኔት አገልግሎት ሰጪዎች (ISPs) የ DNS ረዘመኛ ስም በመጠቀም የኮምፒውተር አድራሻዎችን ለሆስት ስሞች ይሰጣሉ። በአንዳንድ ሁኔታዎች ወቅት ግን የኢንተርኔት አገልግሎት ሰጪዎች የተጠየቁትን የሆስት ስሞች ለተሳሳተ የኮምፒውተር አድራሻዎች/አይ.ፒ. አድራሽ/ ይሰጣሉ። ይህ ጣልቃ በመግባት የሚባላችሁ መንገድ ነው።

የዌብ ክትትል ምርመራ የመጀመርያ ርምጃ ተጠቃሚው የሚጠቀመው የ DNS ረዘመኛን የትኛው እንደሆነ መለየት ነው። ይህን የሚያደርገው ለልዩ ደሚይኖች (ለምሳሌ whoami.akamai.com) የ DNS ጥያቄ በመጠየቅ ነው። ይህ የረዘመኛን የኮምፒውተር አድራሻ ያሳያል።

2. የዲ.ኤ.ን.ኤ.ስ ሉክላፕ (DNS lookup)

የዌብ ኮኔክቲቪቲ ምርመራው የተጠቃሚውን DNS ሪዘልቨር ከለየ በኋላ ሪዘልቨሩ የትኛዎቹን የኮምፒውተር አድራሻዎች ለሚመሩት ሆስት ኔሞች እንደሰጠ ለማወቅ ይሞክራል። ይህ ደግሞ የሚታወቀው ሪዘልቨሩ የትኛዎቹ የኮምፒውተር አድራሻዎች ለሚመረመሩት ሆስት ኔሞች እንደተሰጡ እንዲሁም በ DNS ጥያቄዎች ሥር ከሚመረመሩት ሆስት ኔሞች ጋር የተያያዙ ሌሎች ሆስት ኔሞች የትኛዎቹ እንደሆኑ እንዲገልጹ የሚጠይቀውን የዲኤንኤስ ሉክላፕ በማካሄድ ነው።

3. ቲሲፒ ኮኔክት (TCP connect)

የዌብ ኮኔክቲቪቲ ምርመራው በመቀጠል የሚመረመሩትን ድረገጽ ለማግኘት ይሞክራል። ይህ የሚሆነው ከዚህ በፊት በነበረው ደረጃ (በዲኤንኤስ ሉክላፕ) ለተለዩት የኮምፒውተር አድራሻዎች በፖርት 80 (ወይም በ HTTPS ለሚጀምሩ URLs ፖርት 443) ላይ የቲሲፒ ሴሽን ለመፍጠር በሞመክር ነው።

4. HTTP ጂኤቲ ሪክዌስት (HTTP GET request)

የዌብ ኮኔክቲቪቲ ምርመራው ከሚመረመሩት ድረገጽ ጋር ሲገናኝ (ከዚህ በፊት በነበረው ደረጃ እማካኝነት) እነዚህን ድረገጽ ሆስት ለሚያደርጓቸው ሰርቨርስ በ HTTP ፕሮቶኮል እማካኝነት ጥያቄዎችን ይልካል። እንደ ሰርቨር የ HTTP ጂኤቲ ሪክዌስት/ጥያቄ ሲደርሰው መልስ የሚሰጠው የተጠየቀውን ድረገጽ ይዘት አካትቶ ነው።

ውጤቶችን ማነጻጸር - ሳንሱርን መለየት

ከዚህ በላይ የተዘረዘሩት የዌብ ኮኔክቲቪቲ ምርመራዎች በተቆጣጣሪ ሰርቨርና በተጠቃሚው ኔትወርክ ላይ ደረጃ በደረጃ ከተካሄዱ በኋላ የተሰበሰቡት ውጤቶች የተመረመሩት ድረገጽ ታግደው መሆኑን አሊያም እንዴት እንዳይሰሩ እንደሚደረጉ ለይቶ ማወቅን ዓላማ በማድረግ ይነጻጸራሉ። የሚነጻጸሩት ውጤቶች የማይመሳሰሉ ከሆነ ኔትወርኩን ጣልቃ እየገባ የሚያበላሽ ነገር መኖሩን ይጠቁማል።

ከዚህ በታች የእገዳ እይቶች ተለይተው የሚታወቁበት ሁኔታዎች ይገኛሉ፡-

- የዲኤንኤስ እገዳ (**DNS blocking**) - የዲኤንኤስ ምላሾች (ሆስት ኔሞችን የሚወክሉት የኮምፒውተር አድራሻዎች) የማይመሳሰሉ ከሆነ፤
- ቲሲፒ/አይፒ እገዳ (**TCP/IP blocking**) - ተጠቃሚው በሚጠቀመው ኔትወርክ ላይ ድረገጽ ለማግኘት የቲሲፒ ሴሽን ለመፍጠር ካልተቻለ
- የ HTTP እገዳ (**HTTP blocking**) - በተጠቃሚው ኔትወርክ ላይ የ HTTP ጥያቄው ካልሰራ ወይም የ HTTP ስታቲስቲኮች የማይመሳሰሉ ከሆነ ወይም ከዚህ በታች የሚገኙት በሙሉ ከተከሰቱ

- o የሚነጻጸሩት ድረገጽ (body length) (በተቆጣጣሪ ስርዥርና በተጠቃሚው ኔትወርክ ላይ) በተወሰነ ፕሮሰንት ከተለያየ
- o የ HTTP ሂደር ስሞች የማይመሳሰሉ ከሆነ
- o የኢ-ቲ.ኤም.ኤል (HTML) መለያ ርዕሶች የማይመሳሰሉ ከሆነ

ይሁን እንጂ እንደ ጉግልና የአገር ውስጥ የኢንተርኔት አገልግሎት ሰጪ የመሳሰሉት የዲ.ኤን.ኤስ ሪዘልቲቮች ለተጠቃሚዎች እንዳንድ ጊዜ እንደ ጂኦግራፊያዊ አቀማመጣቸው በቅርብ የሚገኙ የኮምፒውተር አድራሻዎችን እንደሚሰጡ መጥቀስ አስፈላጊ ነው። ብዙ ጊዜ ይህ የሚደረገው ኔትወርክን ለማሰላሰብ ሳይሆን ለተጠቃሚዎች ይዘታቸው በአካባቢያቸው በሚገኙ ጉዳዮች ላይ የሚያውጠነጥኑ ነገሮች ለማቅረብ ወይም ድረገጾችን በፍጥነት እንዲያገኙ ታስቦ ነው። ስለዚህ በኢ.ኤል.ኤች ውስጥ ጥቂት የሐሰት እውንታዊ ውጤቶች ሊታዩ ይችላሉ። የተመረመሩት ድረገጾች ተጠቃሚው እንዳለበት አገር የተለያዩ ይዘት ያላቸውን ነገሮች የሚያቀርቡ ከሆነ ወይም ድረገጾች ሳይነካኩና ሳይበላሹ የማይሰሩ ከሆነ ሌሎች የሐሰት እውንታዊ ውጤቶች ሊከሰቱ ይችላሉ።

HTTP ኢንቫሊድ ሪክዌስት ላይን (HTTP invalid request line)

ይህ [ፎርመራ](#) ሳንሱር ለማድረግ/ወይም የኢንተርኔት ትራፊክን ለማዛባት የሚውሉ የኔትወርክ ክፍሎች (ሚድል ቦክስ “middle box”) መኖራቸውን ያረጋግጣል።

መደበኛ የ HTTP ሪክዌስት በመላክ ፈንታ የተሳሳተ የ HTTP ስሪት ቁጥር፣የተሳሳተ ፊልድ ካውንት(invalid field count)እና በመደበኛው HTTP ፖርት ላይ ለሚያደምጥ ኤኮ ስርቪስ(echo service) ብዙ የሪክዌስት ዘዴ የያዘ የተሳሳተ የ HTTP ሪክዌስትን ይልካል። የኤኮ ስርቪስ ማንኛውንም የሚቀበለውን መረጃ ለምንጩ የሚመልስ ጠቃሚ ስህተቶችን እየለየ የሚያስወግድ የመለኪያ መሣሪያ ነው። በተጠቃሚውና በኤኮ ስርቪስ መካከል በኔትወርኩ ውስጥ ሚድል ቦክስ(ሳንሱር ለማድረግ/ወይም የኢንተርኔት ትራፊክን ለማዛባት የሚውሉ የኔትወርክ ክፍሎች) ከሌሉ የኤኮ ስርቪስ የተቀበለውን የተሳሳተ HTTP ሪክዌስት ላይን ወደተጠቃሚው ይልካል። ይህ ሲሆን በተመረመረው ኔትወርክ ላይ የሚታይ የትራፊክ ማዛቢያ የለም ማለት ነው።

ይሁን እንጂ በተመረመረው ኔትወርክ ላይ ሚድል ቦክስ ከተገኘ የተሳሳተው የ HTTP ሪክዌስት ላይን በሚድል ቦክስ ይጠለፋል። ይህ ደግሞ ስህተት እንዲፈጠር ያደርጋል ስህተቱም ወዲያውኑ ወደ ኢ.ኤ ስርቪስ ይላካል።ምንም እንኳን ሁልጊዜ የሶፍትዌሩ ዓይነት የታወቀ ባይሆንም እንደዚህ ዓይነት ስህተቶች የትራፊክ ማዛቢያ ሶፍትዌር በተመረመረው ኔትወርክ ላይ መኖሩን ያሳያሉ። ይሁን እንጂ በአንዳንድ ሁኔታዎች የሳንሱር እና/ወይም የስለላ ሶፍትዌር አቅራቢዎች በሚመጣው የ HTTP ምላሽ ውስጥ በሚገኙት የስራት መልዕክቶች ሊታወቁ ይችላሉ። ኢ.ኤ ይህንን ቴክኒክ በመጠቀም የብሉኮት፣ንኮኩዊድና ፕራይቫሲ ፕሮክሲ ቴክኖሎጂዎችን በዓለም ዙሪያ በተለያዩ አገራት ኔትወርክ ውስጥ አግኝቷል።

ይሁን እንጂ የኢንተርኔት አገልግሎት ሰጪዎች የሚጠቀሙት የሳንሱርና የስለላ ሶፍትዌር በጣም የተወሳሰበ በመሆኑ በዚህ ምርመራ ውስጥ እንዳለው ዓይነት የተሳሳተ የ HTTP ሪክዌስት ላይን ሲቀበል ስህተት እንዳይፈጥር ታስቦ የተሰራ ነው። በሚል መላምታዊ ግምት የተሳሳተ አፍራሽ (false negative) ውጤት ሊከሰት እንደሚችል መጥቀስ አስፈላጊ ነው። ከዚህም በላይ የሚደልባቸው ብዙ ጊዜ ለመሸጎጫነት (caching) አገልግሎት ስለሚውል መገኘቱ የትራፊክ ማዘቢያ መኖሩን እያረጋገጥም።

HTTP ሄደር ፊልድ ማኔገውሎሽን

ይህም ምርመራ ሳንሱር ለማድረግ/ወይም የኢንተርኔት ትራፊክን ለማዘባት የሚውሉ የኔትወርክ ክፍሎች (ሚደልባቸው ቦክስ “middle box”) መኖራቸውን ያረጋግጣል።

HTTP በኢንተርኔት መረጃን የሚያስተላልፍ ወይም የሚያለዋውጥ ፕሮቶኮል ነው። ይህንን የሚያደርገው ደንበኛ ከሰርቨር ጋር ለመገናኘት የሚጠይቀውን ጥያቄና ሰርቨሩ ለደንበኛው ጥያቄ የሚሰጠውን መልስ በመቆጣጠር ነው። እንደ ደንበኛ ከሰርቨር ጋር ለመገናኘት በሚጠይቅ ጊዜ ተጠቃሚው (ደንበኛው) በ HTTP አማካኝነት ጥያቄውን ወደ ሰርቨሩ ይልካል። እነዚህ ዓይነት ጥያቄዎች የተጠቃሚውን መሣሪያ ኦፕሬቲንግ ሲስተምና የተጠቀመውን የአሳሽ (ብራውዘር) ዓይነት ጨምሮ የተለያዩ ዓይነት መረጃዎች የሚያስተላልፉ “የ HTTP ሄደር” ያካትታሉ። ለምሳሌ፣ በዋንዶውስ ላይ ፋየርፎክስ አሳሽን ከተጠቀምን “የተጠቃሚው ኤጀንት ሄደር” (“user agent header”) የፋየርፎክስ አሳሽ በዋንዶውስ ኦፕሬቲንግ ሲስተም ላይ እየተጠቀምን እንደሆነ ለሰርቨሩ ይነግረዋል።

ይህ ምርመራ ወደ ሰርቨር የሚሄድን የ HTTP ጥያቄ በማስመሰል ይልካል ነገር ግን የሚልከው ጥያቄ በካፒታላይዜሽን ልዩነት ያላቸው የኤችቲቲ ሄደር ነው። በሌላ አነጋገር ምርመራው የሚልካቸው የ HTTP ጥያቄዎች ትክክለኛ ነገር ግን የማይታወቁ የ HTTP ሄደርን ያላቸው ናቸው። እንደዚህ ዓይነት ጥያቄዎች የትኛውንም የሚቀበለውን መረጃ መልሶ ወደሚልከው ባክኤንድ ተቆጣጣሪ ሰርቨር (backend control server) ይላካሉ። የተላኩት የ HTTP ሄደርን እንደነበሩ ወደ ኡኒ ክደረሱ ሳንሱር ለማድረግ፣ ለመሰለፍ/ወይም የኢንተርኔት ትራፊክን ለማዘባት የሚውሉ የኔትወርክ ክፍሎች (ሚደልባቸው ቦክስ “middle box”) በኔትወርኩ ላይ እይታዎም ማለት ነው። ነገር ግን ይህንን የመሰለ ሶፍትዌር በተመረመረው ኔትወርክ ላይ ካለ የተላኩትን የተሳሳቱ ሄደርን ያስተካክላል ወይም ሌሎች ሄደርን ይጨምራል።

ወደ ባክኤንድ ተቆጣጣሪ ሰርቨር (backend control server) የተላኩት HTTP ሄደርን እንደ መሆን አለመሆናቸውን ኡኒ ማወቁ የኢንተርኔት ትራፊክን ለማዘባት የሚውል ሶፍትዌር በተመረመረው ኔትወርክ መኖር አለመኖሩን ለመገምገም ያስችለዋል።

ይሁን እንጂ የኢንተርኔት አገልግሎት ሰጪዎች የሚጠቀሙት የሳንሱርና የስለላ ሶፍትዌር በጣም የተወሳሰበ በመሆኑ የ HTTP ሄደርን ሲቀበል ጣልቃ እንዳይገባ ታስቦ የተሰራ ነው። በሚል መላምታዊ ግምት የተሳሳተ አፍራሽ (false

negative) ውጤት ሊከሰት እንደሚችል መጥቀስ አስፈላጊ ነው። ከዚህም በላይ የሚደረገው በክስ ብዙ ጊዜ ለመሸጎጫነት(caching) እገልግሎት ስለሚውል መገኘቱ የትራፊክ ማዘቢያ መኖሩን አያረጋግጥም።

HTTP ሆስት (HTTP Host)

ይህ ምርመራ የሚከተሉትን ለመመርመር የተነደፈ ነው፡-

- የድረገጽ ዶሚይን ስሞች መታገድ አለመታገዳቸውን
- የሚመረመሩት ኔትዎርኮች ላይ የሚደረገው በክስ “middle box”) መኖርን (ሳንሱር ለማድረግ/ወይም ለመሰለል የሚውል ሶፍትዌር)
- ሳንሱርን ለማለፍ የሚጠቅሙ ቴክኒኮች በሚደረገው በክስ የሚተገበረውን ሳንሱር ለማለፍ መቻል አለመቻላቸውን

የኡኒ HTTP ምርመራ ተከታታይ ቴክኒኮችን ተግባራዊ ያደርጋል። ቴክኒኮቹም ሳንሱር በሚያደርጉት እንዳይታይ ከረዱት በኋላ የተለያዩ ዶሚይን ስሞችን በመጠቀም (ለምሳሌ bbc.co.uk) ከኡኒ ባክኤንድ ተቆጣጣሪ ስርቨር (backend control server) ጋር ይገናኛል። ይህ ደግሞ የዶሚይን ስሞችን ሆስት ሄደርስ ወደ ኡኒ መልስ ይልካል። ምርመራው በተጠቀመው ኔትወርክ መንገድና በኡኒ ባክኤንድ ተቆጣጣሪ ስርቨር (backend control server) መካከል ሚደል በክስ ከተገኘ፣ ኡኒ ከባክኤንድ ተቆጣጣሪ ስርቨር በሚቀበለው የJSON መረጃ (JSON data) ውስጥ የጣት-አሻራው(fingerprint) ሊካተት ይችላል። ይህ መረጃ የተመረመሩት የዶሚይን ስሞች መታገድ አለመታገዳቸውንና እንዴት ሳንሱሩ የእነዚህን ዶሚይን ስሞች ሳንሱር አሻራ ለመውሰድ እንደሚችል ለኡኒ ያሳውቁታል። እንዳንድ ጊዜ ይህ ሳንሱሩን ለመተግበር ጥቅም ላይ የዋለውን የመንገድ ዓይነት ለመለየት ያስችላል።

የመረጃ ትንተና

ኡኒ [በመረጃው መስመር ውስጥ](#) የሚከተሉትን የመረጃ ዓይነቶች ጨምሮ የሰበሰባቸውን ሁሉንም የኔትወርክ ልኬቶች ያዘጋጃል።

የአገር ኮድ

ኡኒ በነባሪት ተጠቃሚው የኡኒፕሮብ ምርመራዎችን ከሚያካሂድበት አገር ጋር የሚመሳሰለውን ኮድ ይሰበስባል። ይህን የሚያደርገው የተጠቃሚውን የኮምፒውተር አድራሻ በማክስማይንድ ጂኦሎጂ ማታቤዝ አማካኝነት በመፈለግ ነው። የአገራትን ኮድ መሰብሰብ የኡኒ ጥናት ዋና ክፍል ነው ምክንያቱም ዓለም አቀፍ የኔትወርክ ልኬቶች የተወሰዱባቸውን ቦታዎች ለማወቅና በኔትወርኩ ላይ ጣልቃ ገብ ነገር እንዳለ ለማወቅ ስለሚያስችለው ነው።

አውቶኖመስ ሲስተም ነምበር (**Autonomous System Number - ASN**)

ኡኒ በነባሪት ተጠቃሚው የኡኒፕሮብ ምርመራዎችን ከሚያካሂድበት ኔትወርክ ጋር የሚመሳሰለውን አውቶኖመስ ሲስተም ነምበር (Autonomous System Number - ASN) ይሰበስባል። ይህ ለኡኒ ጥናት የሚጠቅመው የተጠቃሚን ኔትወርክ አቅራቢ (ለምሳሌ ቮዳፎን) ስለሚያሳይ ነው። የዚህ ዓይነት መረጃ ሳንሱር ወይም ሌሎች የኔትወርክ መሰናክሎች በሚጠቀሙ የኔትወርክ አቅራቢዎችን በተመለከተ ግልጽ አሠራርን ይጨምራል።

የልኬት ቀንና ሰዓት

ኡኒ በነባሪነት ምርመራዎቹ የተካሄዱበትን ሰዓትና ቀን ይሰበስባል። ይህ መረጃ የኔትወርክ መሰናክሎች በተለያዩ ጊዜ ሲከሰቱ ለማነጻጸርና ለመገምገም ኡኒን ይረዳዋል።

የኮምፒውተር አድራሻዎችና ሌሎች መረጃዎች

ኡኒ የተጠቃሚዎችን የኮምፒውተር አድራሻዎች ሆነ ብሎ አይሰበስብም። እንዲያውም ተጠቃሚዎቹን

[አደጋሊያ መጣከሚያችልነገር](#) ለመጠበቅ የተጠቃሚዎችን የኮምፒውተር አድራሻዎች ከተሰበሰቡት ልኬቶች ላይ ያስወግዳል።

ይሁን እንጂ በ HTTP ሄደርስና ሌሎች የልኬቶች መረጃ ውስጥ የተካተተ የኮምፒውተር አድራሻዎችና ሌሎች ማንነትን የሚያሳይ መረጃዎች ያለማወቅ ኡኒ ሊሰበሰብ ይችላል። ለምሳሌ ይህ ሊከሰት የሚችለው የሚመረመሩት ድረገጾች ሰዎችን የሚከታተሉ ቱክኖሎጂዎች ወይም በተጠቃሚው ኔትወርክ አድራሻ መሠረት የተለካ ይዘትን ማቅረብ የሚያካትት ሲሆን ነው።

የኔትወርክ ልኬቶች

ኡኒ የሚሰበስባቸው የኔትወርክ ልኬት ዓይነቶች እንደተደረጉት የምርመራ ዓይነቶች ይወሰናል። ስለእያንዳንዱ የኡኒ ምርመራ ዝርዝር መግለጫ [በጂት ሪፖርት](#) ላይ ማየት ይቻላል። እንዲሁም የተሰበሰቡት የኔትወርክ ልኬቶች ምን ምን እንደሚያካትቱ ዝርዝር መረጃ [በኡኒ ኢክስፖሎረር](#) ወይም [በኡኒ የልኬት ዝርዝር](#) ማየት ይቻላል።

ኡኒ ከላይ የተጠቀሱትን ዓይነት መረጃዎችን በመጠቀም የተሰበሰቡትን ልኬቶች ለመረዳት ይሞክራል። በተለይም ከዚህ በታች ያሉትን ዓይነት ጥያቄዎች ለመመለስ ይሞክራል።

- ምን ዓይነት የኡኒ ምርመራዎች ተካሂዱ?
- እነዚህ ምርመራዎች በየትኛዎቹ አገራት ውስጥ ተካሂዱ?
- እነዚህ ምርመራዎች በየትኛዎቹ ኔትወርኮች ላይ ተካሂዱ?
- እነዚህ ምርመራዎች መቼ ተካሂዱ?
- ምን ዓይነት የኔትወርክ መሰናክሎች ተከሰቱ?
- በየትኛዎቹ አገራት ውስጥ የኔትወርክ መሰናክሎች ተከሰቱ?

- በየትኛዎቹ ኔትወርኮች ላይ የኔትወርክ መሰናክሎች ተከሰቱ?
- የኔትወርክ መሰናክሎች መቼ ተከሰቱ?
- የኔትወርክ መሰናክሎች እንዴት ተከሰቱ?

እነዚህን ጥያቄዎች ለመመለስ የኡኒ ንድፍ ወደ ኡኒ ልኬቶች ሰብሳቢ በነባሪነት የሚላከውን መረጃ እንዲያዘጋጅ ታስቦ የተሠራ ነው። የመጀመሪያው የኔትወርክ ልኬቶች ስንድት የሚከትሉትን ያስችላል።

- ልኬቶችን ከተወሰነ አገር ጋር ያዛምዳል፤
- ልኬቶችን በአንድ አገር ውስጥ ከሚገኝ የተወሰነ ኔትወርክ ጋር ያዛምዳል፤
- ምርመራዎችን ለመሰብሰብ በተደረጉት የተወሰኑ ምርመራዎች መሠረት ልኬቶችን ይለያል፤
- መደበኛና ኢ-መደበኛ ልኬቶችን መለየት (ኢ-መደበኛ ልኬት የኔትወርክ መሰናክል መኖሩን ያመለክታል)፤
- የዲኤንኤስ ታምፕሪንግ፣ ቲሲፒ/አይፒ(የኮምፒውተር አድራሻ) እገዳና HTTP እገዳን ለመረዳት በሚደረጉ የምርመራ ዘዴዎች መሠረት የኔትወርክ መሰናክሉን ዓይነት መለየት፤
- የ HTTP እገዳን ለመረዳት በሚደረጉ የምርመራ ዘዴዎች መሠረት የታገዱ ገጾችን መለየትና
- በተመረመሩት ኔትወርኮች ውስጥ ሚድል ቦክሶች መኖራቸውን መለየት።

ይሁን እንጂ በተለያዩ ምክንያቶች የተነሳ በተሰናዳው መረጃ ውስጥ የሀሰት አዎንታዊና አሉታዊ ውጤቶች ሊፈጠሩ ይችላሉ። ከዚህ በፊት እንደተብራራው ([የኡኒ ኔትወርክ ልኬቶች ክፍል ላይ](#)) ብዙ ጊዜ ዲኤንኤስ ሪዘርች (በጉግል ወይም በአገር ውስጥ የኢንተርኔት አገልግሎት አቅራቢ የሚንቀሳቀሱ) ለተጠቃሚዎች እንደ ጂኦግራፊያዊ አቀማመጣቸው ለእነርሱ የሚቀርባቸውን የኮምፒውተር አድራሻ ይሰጣሉ። ይህ ዲኤንኤስ የማሳሳቻ መንገድ ቢመስልም ተጠቃሚዎች ፈጣን በሆነ መንገድ ድረገጾችን እንዲያገኙ በሚል ዕሰብ የተደረገ ነው። በተመሳሳይ መንገድ የተመረመሩት ድረገጾች ተጠቃሚው እንዳለበት አገር የተለያዩ ይዘት ያላቸውን ነገሮች የሚያቀርቡ ከሆነ ወይም ድረገጾች ሳይነካኩና ሳይበላሹ የማይሰሩ ከሆነ የሐሰት አዎንታዊ ውጤቶች ሊከሰቱ ይችላሉ።

ከዚህም በላይ የ HTTP ወይም ቲሲፒ/አይፒ እገዳን የሚያመለክቱ ልኬቶች ከጊዜያዊ HTTP ወይም ቲሲፒ/አይፒ መበላሸት የተነሳ ሊሆን ይችላል። ይህ ሲሆን የኔትወርክ መሰናክል መኖሩን ሊያረጋግጥ አይችልም። ስለዚህ ድረገጾች በእርግጥ ታገደዋል የሚል ድምዳሜ ላይ ከመድረስ በፊት እነዚህን ድረገጾች ለረጅም ጊዜ መመርመርና መረጃዎችን ማነጻጻር አስፈላጊ ነው።

የታገዱ ገጾች ከአገር አገርና ከኔትወርክ ኔትወርክ ስለሚለያዩ በእርግጠኛነት መለየት ከባድ ነው። ኡኒ የተለያዩ ተከታታይ የምርመራ ዘዴዎችን በመጠቀም የሚመረመረው ገጽ ከሚጠበቀው ቁጥጥር የተለየ መሆኑን ለመገመት ይሞክራል ነገር ግን እነዚህ የምርመራ ዘዴዎች ብዙ ጊዜ የሐሰት አዎንታዊ ውጤቶችን ሊያመጡ ይችላሉ። ከዚህ

የተነሳ የኡኒ ሲስተም በሚያውቀው መንገድ የታገዱ ገጽዎች ዝርዝር ውስጥ የታገደ ገጽ ሲጨመር ብቻ እገዳ መከሰቱን ኡኒ ያረጋግጣል።

ይሁን እንጂ ይህ ማለት የታገደ ገጽ በሳንሱር አድራጊው ካልታገደ በስተቀር ኡኒ በእርገጠኛነት እገዳ መከሰቱን ማረጋገጥ አይችልም ማለት ነው። ለዚህ ጥናት ዓላማ ስንል የጥናት ዘዴያችንን በማስፋት በሳንሱር ምክንያት የሚፈጠሩ ያልተለመዱ ብልሹቶችን አካትተናል። በተለይም በምርመራው ወቅት በተደጋጋሚ መበላሸት የሚያጋጥሟቸውን ገጽዎች አይተናል። ስለዚህ ደጋግመው መበላሸታቸው ከጊዜያዊ የኔትወርክ ስህተት ላይሆን ይችላል።

“የሚድል ቦክሶች” (ለሳንሱር፣ ስለላ ወይም ትራፊክ ማወኪያ የሚጠቅሙ ዘዴዎች) መኖራቸውን ኡኒ የሚያረጋግጥበት ዘዴ የኢንተርኔት አገልግሎት ሰጪዎች የሚጠቀሙት የሳንሱርና የስለላ ሶፍትዌር በጣም የተወሰነ በመሆኑ የ HTTP ሂደርስ ሲቀበል ጣልቃ እንዳይገባ ታስቦ የተሰራ ወይም የተሳሳተ የ HTTP ረክዌስት ላይን ሲቀበል ስህተት እንዳይፈጥር ታስቦ የተሰራ ከሆነ የስህተት አሉታዊ ውጤቶች ሊያሳይ ይችላል። ነገር ግን እንደዚህ ዓይነት ሶፍትዌር እየተጠቀሙ መሆኑ ግልጽ አይደለም። ከዚህም በላይ የሚድል ቦክስ መኖር የሳንሱር ወይም የትራፊክ ማዘቢያ መኖሩን አያረጋግጥም ምክንያቱም ብዙ ጊዜ ለመሸጎጫነት (caching) አገልግሎት ስለሚውል።

ተጨማሪ የኔትወርክ ልኬቶችን ከሰበሰበ በኋላ የመረጃ ትንተናና ምርመራውን በማሳልብት የሳንሱር እንቅስቃሴዎችን በእርገጠኛነት ለመለየት ይሞክራል።

የጥናቱ ውሳኔንነት

የዚህ ጥናት ግኝቶች የተለያዩ ውሳኔንነት አላቸው ስለዚህም በአገርአቀፍ ደረጃ የኢንተርኔት ሳንሱር በኢትዮጵያ ምን እንደሚመስል አጠቃላይ ዕይታን ላያንጸባርቅ ይችላል።

የመጀመርያው ውሳኔንነት የሚያያዘው ከምርመራ ወቅት ጋር ነው። የመጀመርያው እ.አ.አ በሰኔ 16 2016 ዓ.ም. ሲሆን የአስቸኳይ ጊዜ አዋጁ ሳይታወጅ እ.አ.አ በጥቅምት 7 2016 ዓ.ም. ምርመራ ቆመ። ስለዚህ ከምርመራው ወቅት በፊትና በኋላ የተከሰቱ የሳንሱር እንቅስቃሴዎች (በጥቅምት 2016 እንደተከሰተው የሞባይል ኢንተርኔት መቋረጥ) በጥናቱ ውስጥ አልተመረመሩም ማለት ነው። ከዚህም በላይ ከኢትዮጵያ ፖለቲካዊ ሁኔታ የተነሳ በተፈጠሩ የተለያዩ ችግሮች ምክንያት በየቀኑ ልኬቶቹን እንዳንወስድ አድርጎናል። ስለዚህ ምርመራዎቹ የተደረጉት በምርመራው ወቅት አልፎ አልፎ ነበር። ከዚህ የተነሳ ምርመራዎቹ ባልተካሄደባቸው ቀናት የሳንሱር እንቅስቃሴዎች ተከስተው ከሆነ በዚህ ጥናት ውስጥ አልተካተቱም ማለት ነው።

ምንም እንኳን መረጃዎቹ የተሰበሰቡት የኢትዮጵያ ዋና የቴሌኮሚውኒኬሽን አቅራቢ ከሆነው ኢትዮቴሌኮም ቢሆንም የዚህ ጥናት ግኝቶች ለመላው አገር ላይውል ይችላል። ኢትዮቴሌኮም በተወሰኑ የአገሪቱ ክፍሎች ላይ ብቻ ሳንሱር ተጠቅሞ በሌሎች ላይ ግን ሳይጠቀም ቀርቶ ሊሆን ይችላል። የኡኒ ሶፍትዌር ምርመራዎች በምርመራው ወቅት ከአንድ

ስፍራ ብቻ በመካሄዱ በዚህ ጥናት የተገኙት የሳንሱር እንቅስቃሴዎች በአገርአቀፍ ደረጃ ተግባራዊ መደረግ መቻላቸውን በእርግጠኛነት አናውቅም።

ሌላው የጥናቱ ውስጥነት ከተጠኑት የURLS ዓይነቶች ጋር ይያያዛል። በዚህ ሪፖርት የጥናት ዘዴ ክፍል ላይ እንደተጠቀሰው (የምርመራ ዝርዝሮች)፣ ለኢትዮጵያ አግባብነት ያላቸውን URLS የመምረጫ መስፈርት ዝንባሌን አሳይቷል። ምንም እንኳን በዚህ ጥናት መሠረት በአጠቃላይ 1403 URLS ለሳንሱር ቢመረመሩም በኢንተርኔት ላይ የሚገኙት ሁሉም URLS አልተመረመሩም። ይህ የሚያሳየው በምርመራው ውስጥ ያልተካተቱ ሌሎች ድረገጻት ታግደው ሊሆን የሚችልበት ዕድል እንዳለ ነው።

በመጨረሻም የዚህ ጥናት ክፍል የሆነው የመረጃ ትንተና ዘዴው ውስጥነትን ያሳያል። ይህ የሆነው ብዙ የሐሰት አዎንታዊ ውጤቶች ከሚሰበሰቡ መረጃ ጋር መምጣታቸው የማይቀር ስለሆነ ነው። ይህ ደግሞ በተለይ የታገዱ ገጻት ሳይኖሩ የሳንሱር እንቅስቃሴዎችን በራስ በመተማመን እንዳናረጋግጥ ይገድባል።

የትርጉም ስራውን በተመለከተ - የአማርኛ ቋንቋ በቴክኖሎጂ ጂኦሞላት የበለጸገ አይደለም። በዙጭዎቹን የቴክኒካል ቃላት በአማርኛ ለማስቀመጥ ወይም ቀጥታ የመዝገብ ቃላት ትርጉሞቻቸውን ማስቀመጥ ይቸግራል። ይህ ቢሳካም እንባቢንም ግራ ያጋባል። ስለዚህ በአብዛኛው የእንግሊዝኛ ቃላቱንና ሀረጎችን እንዳሉ ያስቀመጥኩ ሲሆን አመቺ በሆኑ ስራዎች ላይ ዐውዱን ጠብቄ ለማብራራት የተቻለኝን ሞክራለሁ። ይህን ሪፖርት ለማሳልበት የትርጉም ማሻሻያዎች ወይም ማስተካከያዎች ካሉ እቀበላለሁ።

የዚህ ሪፖርት ዋና ማመሳከሪያ የእንግሊዝኛው ሪፖርት ነው። በአማርኛው ትርጉም ላይ የተወሰኑ ልዩነቶች ይኖራሉ ነገር ግን መሠረታዊ ልዩነት የላቸውም።